

ÇEVRESEL GÜVENLİKTE SINIRAŞAN BİR TEHDİT ALGISI: NÜKLEER ZARAR

Yazar
Arda ÖZKAN



© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

*Bu Kitap Prof. Dr. Levent ÜRER'in Danışmanlığında Yürütülen Arda ÖZKAN'a ait "Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Bir Tehdit Algısı: Nükleer Zarar" Adlı Doktora Tezinden Üretilmiştir.

ISBN

978-625-8125-16-0

Kitap Adı

Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Bir Tehdit Algısı: Nükleer Zarar

Yazar

Arda ÖZKAN

ORCID iD: 0000-0001-6369-0748

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SCI003000

DOI

10.37609/akya.1380

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

SUNUŞ

Nükleer enerjinin kullanılması tartışmaları günümüzde Fen Bilimleri, mühendislik alanlarında yoğun biçimde yürütülmektedir. Alınan güvenlik önlemlerine rağmen kazaların meydana gelmesine ilişkin geçmiş tecrübeler, önleyici tedbirlerin yanı sıra oluşmuş ve oluşması muhtemel çevresel zararları hala bünyesinde barındırmaya devam etmektedir. Bu konuda oluşmuş öncül senaryolar bize vizyon verebilecek niteliğe sahiptir. Çevresel olması ve “zararın” kime ve neye göre diye başlayan tartışmalı bulduğumuz tarafların sunumlarına karşın, yerküremiz ve uzay alanı dahil olmak üzere etkilenme oranlarının genişliği konuyu daha önemli ve derin kılmaktadır. Nihayet, nükleer bir kazada meydana gelen çevresel zararlardan kimin sorumlu tutulacağı hususu, teknik sorumluluklar ve kusurlar ile açıklanabilir. Bu durum tazmin edilebilir olmakla birlikte, sonuçlarından etkilenen ve mağdur olanların göstermiş olduğu çeşitlilik ve yıllara dayanan “yeni” durum ve sonuçlarının ortaya çıkma olasılığı, olayın ortaya çıkış zamanı ile zarar kavramının içeriğinin oldukça önemli ve tartışmalı olduğu sonucuna bizi götürmektedir. Teknik anlamda, nükleer enerji santralleri işletenlerin sorumluluğu, nükleer şirketlerin faaliyetleri kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, nükleer kazaların işletenler üzerinde hukuksal bir sorumluluk oluşturması için zararların nükleer santral veya nükleer enerji santralinden gelen yakıtların çevresel etkilerinin ve nihayet bir kazadan kaynaklanması ile açıklanmasını gerektirmektedir. Ancak unutulmaması gereken, nükleer faaliyetlerin bünyesinde sınıraşan tehditleri barındırması durumudur. Bu konuda devletler arasında belirgin ve ortak uzlaşmaya dayanan bir önleyici duruş olmadığı gibi, uluslar arasında bu duruşu geliştirecek yaygın bir “ortak bilinç” izleri bu çalışmanın ve nihayet benzer çalışmaların artışı ve tartışmaları ile belirginleşecektir.

Nükleer enerjinin kullanımı ile ilgili olan tartışmalarda en çok üzerinde durulan konu nükleer enerjiyle açığa çıkan radyoaktif atıklar ve radyasyonla beraber çevrenin kirlenmesi sorunudur. Bu kapsamda bu araştırmanın örnek olayları olarak yer alan Çernobil ve Fukuşima nükleer santral kazaları insanlığa verilen sınıraşan zararların tipik örneklerini oluşturarak nükleerle ilgili hayati tartışmaların yapılmasına da neden olmaktadır. Her iki kazada oluşum nedenleri, ölçeklendirilmesi, çevreye yayılan radyasyon ve atıklar açısından bir karşılaştırma yapıldığında kimi zaman farklı ve kimi zaman da aynı sonuçlar ortaya

çıkılmaktadır. İşte bu çalışmada çevresel güvenlikte sınıraşan tehdit algılarından birinin nükleer zarar olduğu gösterilmek istenmiştir. Bu yüzden, çalışmanın işlemiş olduğu tez, hipotez, sorular ve sorulara verilen cevaplar, bu araştırmanın bitmiş olduğunu göstermemekle beraber, ortaya çıkabilecek nükleer enerji vakalarının akademik ve bilimsel olarak incelenmesine zemin sağlayacaktır.

Sevgili öğrencim Dr. Arda Özkan'ın bu çalışmasıyla çevresel güvenlikte sınıraşan bir tehdit algısı olarak son yıllarda Türkiye'yi de yakından ilgilendiren, uzun vadeli sorun olarak çözüm bekleyen nükleer kirlenme sorununun çözümüne katkı sağlayan bir çalışma ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu konuda yapılmış olan çalışmalarda ağırlıklı olarak sorunun sınıraşan çevre sorunlarına odaklandığı fark edilmiş, bu çalışmada ise konunun nükleer boyutuyla sınırlı olan akademik tartışmalara katkı sağlanması hedeflenmiştir. Kitap olarak basılan bu çalışma artık bir aşama daha ileri giderek, akademik kütüphane, arşiv raflarından araştırma alanında olması gereken bireysel kitaplık raflarına doğru seyahatine başlamış durumdadır. Şu anda elinizde tuttuğunuz bu kitap, alanda var olan kaynak ve tartışma eksikliğini gidermek üzere artık sizinle bütünleşmiş durumdadır. Hayırlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Levent ÜRER

İstanbul, 2022

TEŞEKKÜR

Albert Einstein'ın "*Ben olmayan her şey çevredir*" anlayışıyla yola çıkılan bu çalışma, devletler arasında meydana gelen çevresel çatışmaların sonlandırılıp barışçıl ilişkilerin kurulabilmesi için nükleer enerji ile ilgili ilkelerin ortaya konmasını amaçlamaktadır. Günümüzde nükleer atıklar ve radyasyonun etkin bir biçimde kendini göstermesiyle küresel çevre sorunlarına karşı artan ilgi, çevresel sorunların uluslararası güvenlik için önemli sınıraşan bir tehdit alanı olarak kabul edilmesine sebebiyet vermiştir. Sınıraşan kirlenme sorunları oluşturan nükleer kazalarla ilgili tartışmaların başlamasıyla beraber bu tartışmalara katkı sunmak amacıyla hazırlanmış olan bu çalışmada zararlı etkilerini uzun yıllar gösteren nükleer atık ve radyasyonun ortaya çıkardığı tehlikelerin dünyanın her bölgesi için güvenlik sorunu oluşturduğuna ilişkin güncel bilgiler sunulmuştur. Buna ilaveten çevresel güvenlik açısından tehdit algısı ve nükleer enerji kullanımından doğan kirlenme sorunları olarak kabul edilen Çernobil ve Fukushima nükleer santral kazalarının açığa çıkardığı sınıraşan zararlar örnek olaylar olarak irdelenmiştir.

Bu çalışmada, nükleer enerjinin kullanımı sonucunda açığa çıkan çevresel kirlenmeyle meydana gelen zararların bir sorunsal olup olmayacağı çevresel güvenlik politikaları bağlamında tartışılmıştır. Bu amaçla çevresel güvenlik siyasetinin temel yaklaşımları ortaya konmuş, bu anlayışların sınıraşan çevresel sorunlar üzerinde ne derece etkili olduğu incelenmiştir. Öte yandan, uygulanan çevresel güvenlik politikaları, sınıraşan nükleer zarar örnekleri ekseninde incelenmiş, uygulamadaki etkileri uluslararası çevre hukuku açısından ölçülmeye çalışılmıştır. Bu multi-disipliner çalışma alanları içinde çalışma konusu olarak sınıraşan çevresel zararların seçilmesinin nedenleri arasında sorunun uluslararası toplumdan önemli ölçüde ilgi görmesi, sınır tanımayan ve çok boyutlu özellikler göstermesi yer almaktadır. Nükleer kirlenmenin oluşturduğu zarar açısından üzerinde durulmasının sebebi ise nükleer santrallerden çıkabilecek sınıraşan zararların uluslararası güvenliğe en büyük tehlikelerden biri olmasıdır.

Doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışma, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 2214-A Yurtdışı Doktora Sırası Araştırma Programı kapsamında desteklenmeye değer görülen bir araştırmadır. TÜBİTAK, tez çalışması için ABD'de geçirilen bir yıllık araştırma sürecini 2214-A

araştırma burs programı kapsamında maddi olarak desteklemiştir. Araştırmanın 1 yılını Amerikan Üniversitesi Washington Hukuk Fakültesi'nde Uluslararası Hukuk Çalışmaları Programı Direktörü Prof. David HUNTER ile geçirecek uluslararası çevre hukuku yaklaşımlarını bizzat kendisinden dinlediğim ve öğrendiğim için kendimi şanslı hissediyorum. Araştırmanın şekillendirilmesinde büyük payı olan Prof. HUNTER'a ABD'de bulunduğum sürede danışmanlık yaptığı için çok minnettarım. Çalışmanın birlikte yürütüldüğü kişinin uluslararası çevre hukuku alanında uzman olması nedeniyle bu araştırmanın hukuksal açıdan ele alınışı ile nükleer kirlenme kaynaklı sorunlara katkı sağlaması bakımından etkili sonuç verdiğini düşünmekteyim. Çünkü, çevre hukuku prensipleri, günümüzde barışçıl amaçlı nükleer kullanımının tek yolu olarak görülmektedir.

Doktora tez çalışmasında yurtiçi danışmanlığımı üstlenen Prof. Dr. Levent ÜNER'e araştırmanın oluşum süreci esnasında yaptığı düşünsel katkısı, yol gösterici tavırları ve emekleri için teşekkür ederim. Levent hocama doktora sürecinde hiç esirgemediği dostane desteğinden dolayı ve her yazdığımı tekrar düşünmeye sevk eden soruları için minnettarım. Son olarak hem mesleki dayanışmasını hem de samimi dostluğunu hissettiren sevgili hocam Prof. Dr. Yeter DEMİR USLU'ya akademik hayatta yanımda olduğu için şükranlarımı sunmak istiyorum. Ve ailem. Her zaman sevgileri ve özverileriyle bu yoğun ve zorlu süreçte hep motivasyon sağlamama yardımcı olan ve hayata her daim pozitif bakmayı öğreten annem, babam ve kardeşlerime ne kadar teşekkür etsem azdır.

Arda ÖZKAN

Ankara, 2022

ÖN SÖZ

Çevre, çevresel güvenlik, enerji kaynakları, iklim değişikliği, kentsel dayanıklılık ve benzeri konular uzunca bir süreden beri yalnız bilim çevrelerini değil, halkı da doğrudan doğruya ilgilendiren, tartışılmakta olan konuların başınsa yer almaya başladı. Bunlara, hiç kuşkusuz, nükleer enerjinin çevresel güvenlik açısından doğurduğu sorunları, bir başka deyişle, nükleer zarar gibi kavramları eklemekte de yarar vardır.

Tüm bu konulara karşı artan bir ilginin var olmasına karşın, akademik çevrelerde bile, dünyanın karşı karşıya bulunduğu bu çetin sorunların teknik yönlerine ilişkin bir bilgi birikiminin ve farkındalığın var olduğunu söylemek kolay değildir. Ne var ki, bu tür boşlukların doldurulmasında ve eksikliklerin giderilmesinde kimi bilim insanlarının azımsanmayacak katkıları olduğunu da gözden uzak tutmamak gerekir.

İşte bu değerli katkılardan biri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde birkaç yıl önce yapılmış bir doktora çalışmasının ürünü olan elinizdeki kitaptır. Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Bir Tehdit Algısı: Nükleer Zarar başlığını taşıyan ve Dr. Arda Özkan tarafından yapılan bu çalışmada, nükleer enerji kullanımının başlangıcından beri, tüm çabalara karşın, nükleer kazaların azaltılmadığına dikkat çekilmektedir. Disiplinlerarası niteliği çok açık olan ve ağır basan bu konunun yetkiyle ele alındığı bu kitapta, konu bütün ayrıntılarıyla ele alınmakta, belli başlı sorunlar ve çözüm önerileri ortaya konmaktadır.

Dört bölümden oluşan bu değerli yapının ilk bölümünün başlığı, Güvenlik Paradigmasında Bir Çevre Politikası: Çevresel Güvenlik. Güvenlik ve çevre kavramlarının bütün boyutlarıyla ele alındığı bu bölümde Çevre Hukukunun kimi ilkeleriyle çevreci hareketlere de yer verilmiştir. İkinci Bölümdeyse, Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Bir Sorun Potansiyeli olarak Nükleer Enerji türlü yönleriyle incelenmektedir. Üçüncü Bölümün konusu ise, Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Bir Tehdit Algısı olarak Nükleer Zarardır. Yazar bu bölümde, nükleer enerjiden kaynaklanan zararlar ile bunların tazminine ve ilgili hukuk kurallarına yer vermektedir. Son Bölümdeyse, Çevresel Güvenlikte Sınıraşan Nükleer Zararlara örnek olarak iki önemli örnek ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi Çernobil, öteki de Fukuşima kazalarıdır. Kitap, Sonuç Bölümü ve bir kaynakçayla sonuçlandırılmaktadır.

Genel olarak ve ülkemizde büyük önemi olan böylesine bir konuda, öz ve biçim yönlerinden başarılı bir bilimsel çalışmayı gerçekleştiren Dr. Arda Özkan'ı kutluyorum. İnanıyorum ki, bu değerli kaynak, çevre ve enerji politikalarına ilişkin konularda kamu görevi üstlenmiş olanların da, bu konularda eğitim ve araştırma kurumlarındaki görevlilerin de baş yapıtlarından biri olacaktır. Yazarımızın başarılarının sürekli olmasını dilerim. Bu kitabı yayımlayı gündemine alan Akademisyen Yayınevinin de, kutlanmayı haklı çıkaracak bir kamu hizmeti yaptığına kuşku yok.

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ

Ankara, 2022

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK:	Avrupa Komisyonu
AKÇT:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AT:	Avrupa Topluluğu
BAB:	Batı Avrupa Birliği
BM:	Birleşmiş Milletler
CIEL:	Center of International Environment Law (Uluslararası Çevre Hukuku Merkezi)
DTÖ:	Dünya Ticaret Örgütü
EAEA:	European Atomic Energy Agency (Avrupa Atom Enerjisi Ajansı)
ENVSEC:	Environment and Security (Çevre ve Güvenlik)
GEF:	Global Environment Fund (Küresel Çevre Fonu)
IAEA:	International Atomic Energy Agency (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı)
IMF:	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
ITER:	International Thermonuclear Experimental Reactor (Uluslararası Termonükleer Deney Reaktörü)
JCO:	Japanese Nuclear Fuel Cycle Company (Japon Nükleer Yakıt Çevrimi Şirketi)
NATO:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)

OECD:	Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TAEK:	Türkiye Atom Enerjisi Kurumu
TEPCO:	Tokyo Elektrik Enerjisi Şirketi
UAD:	Uluslararası Adalet Divanı
UHK:	Uluslararası Hukuk Komisyonu
UNEP:	United Nations Environmental Programme (BM Çevre Programı)
UNDP:	United Nations Development Programme (BM Kalkınma Programı)
WHO:	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
WIPP:	Waste Isolation Pilot Plant (Nükleer Atıkları Bertaraf Etme Projesi)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	2
Araştırmanın Konusu, Yöntemi ve Hipotezi	7
BÖLÜM 1 GÜVENLİK PARADİGMASINDA ÇEVRE POLİTİKASI: ÇEVRESEL GÜVENLİK	
1.1. GÜVENLİK	14
1.1.1. Güvenliğin Kavramsal Gelişimi	15
1.1.1.1. Geleneksel Güvenlikten Modern Güvenliğe Geçiş Süreci	16
1.1.1.2. Güvenliğin Dönüşümü: Yeni Güvenlik Anlayışı	18
1.1.1.3. Güvenlikte Temel Parametreler: Tehdit, Risk ve Tehlike	21
1.1.2. Güvenliğin Boyutları	24
1.1.2.1. Algı Boyutu	24
1.1.2.2. Genişleme Boyutu	27
1.1.3. Güvenliğin Çeşitleri	29
1.1.3.1. Kapsam Açısından Güvenlik	29
1.1.3.2. İşlevsel Açısından Güvenlik	31
1.1.3.3. Mekansal Açısından Güvenlik	32
1.1.3.4. Özel Fonksiyon Alanları Açısından Güvenlik	34
1.1.4. Güvenlik Kuramları	36
1.1.4.1. Klasik Kuramlar	37
1.1.4.2. Alternatif Kuramlar	41
1.2. ÇEVRE	45
1.2.1. Çevre Kavramı ve Unsurları	45
1.2.1.1. Çevre Tipolojisi	49
1.2.1.2. Ekoloji - Ekosistem: Kavramsal Açıklamalar	51
1.2.2. Bir "Politika" Alanı Olarak Çevre	53
1.2.2.1. Kavramsal Nitelikler	53
1.2.2.1. Çevre Politikalarında Temel İlkeler	55
1.2.2.2. Ulusaldan Küresele Çevre Politikaları	59
1.2.3. Çevre Hukuku	62
1.2.3.1. Çevre Hukukunun Tanımı	62

1.2.3.2. Çevre Hukukunun Amacı ve Kapsamı	62
1.2.3.3. Çevre Hukukunun Temel İlkeleri	63
1.2.4. Çevre ile İlgili Kuram ve Yaklaşımlar	67
1.2.4.1. Klasik Kuramlar ve Çevre Anlayışları	68
1.2.4.2. Çevreci Hareketler, Düşünce ve Yaklaşımlar	72
1.3. ÇEVRESEL GÜVENLİK	76
1.3.1. Kavramsal Çerçeve	78
1.3.1.1. Tanım Denemeleri	78
1.3.1.2. Güvenlik ve Çevre İlişkisi	81
1.3.1.3. Çevre ile Güvenlikleştirme Kuramı Bağlantısı	83
1.3.2. Çevresel Güvenlik İlkeleri	85
1.3.2.1. Çevresel Dengenin Korunması	85
1.3.2.2. Çevresel Çatışmaların Önlenmesi	86
1.3.2.3. Demokrasi ve İnsan Haklarının İyileştirilmesi	88
1.3.2.4. Kaynak Güvenliğinin Oluşturulması	90
1.3.2.5. Nüfus Artışının Durdurulması	91
1.3.2.6. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sağlanması	93
1.3.3. Çevresel Güvenlik Politikaları	94
1.3.3.1. Dayanışma ve İşbirliği	95
1.3.3.2. Sorumluluk Rejimi	97
1.3.4. Çevresel Güvenlik Kurumları	100
1.3.4.1. BM ve UNEP'in Önemi	100
1.3.4.2. NATO ve Stratejik Konsept Belgesi	103
1.3.4.3. OECD ve Çevre Tahmin Raporu	107
1.3.4.4. AGİT ve Helsinki Nihai Senedi	109

BÖLÜM 2 ÇEVRESEL GÜVENLİKTE SINIRAŞAN SORUN POTANSİYELİ: NÜKLEER ENERJİ

2.1. ÇEVRESEL GÜVENLİK AÇISINDAN SINIRAŞAN ZARARLAR	114
2.1.1. Çevresel Zararlar	114
2.1.1.1. Zarar Kavramı	115
2.1.1.2. Sınıraşan Zararlar	118
2.1.1.2.1. Nitelikleri ve Unsurları	118
2.1.1.2.2. Ülkeler Dışındaki Zarar Sahaları	120
2.1.2. Ulusal Düzeyde Çevresel Zararlar	122
2.1.2.1. Çevre Kirliliği	122

2.1.2.2. Ormanların Tahribatı	125
2.1.2.3. Çölleşme	126
2.1.2.4. Diğer Çevre Sorunları.....	127
2.1.3. Uluslararası Nitelikteki Çevresel Zararlar	128
2.1.3.1. İklim Değişikliği ve Küresel Isınma	129
2.1.3.2. Enerji Kullanımı ve Hammade Sorunu	131
2.1.3.3. Tehlikeli Atıkların Taşınması ve Depolanması.....	132
2.1.3.4. Nükleer Faaliyetler.....	134
2.1.4. Sınırışan Çevresel Zararlarda Sorumluluk.....	136
2.1.4.1. Siyasal Sorumluluk ve Yönetişim.....	136
2.1.4.2. Hukuksal Sorumluluk ve Tazminat	139
2.2. ÇEVRESEL GÜVENLİK AÇISINDAN NÜKLEER ENERJİ	142
2.2.1. Nükleer Enerji	143
2.2.1.1. Filyon ve Füzyon Enerjisi	143
2.2.1.2. Nükleer Kaynaklar ve Enerji Santralleri.....	145
2.2.1.2.1. Nükleer Tesislerde Kullanılan Kaynaklar	146
2.2.1.2.2. Nükleer Tesis Çeşitleri	148
2.2.2. Nükleer Çağın Doğuşu ve Nükleer Enerjinin Dünyadaki Durumu	152
2.2.2.1. Tarihsel Süreç.....	152
2.2.2.2. Nükleerden Vazgeçen Ülkeler	156
2.2.2.3. Nükleere Devam Eden Ülkeler.....	158
2.2.2.4. Nükleer Enerjiye Yönelik Yaklaşımlar	160
2.2.3. Nükleer Enerjiye İlişkin Eko-Politik Analiz	164
2.2.3.1. Nükleer Enerji Çevre Dostu mu?.....	165
2.2.3.2. Nükleer Enerji Ucuz mu?	167
2.2.3.3. Nükleer Enerji Verimli mi?	169
2.2.3.4. Nükleer Enerji Güvenli mi?	172
2.2.4. Uluslararası Nükleer Enerji Kurumları.....	174
2.2.4.1. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı	175
2.2.4.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu.....	178
BÖLÜM 3 ÇEVRESEL GÜVENLİKTE SINIRAŞAN BİR TEHDİT ALGISI: NÜKLEER ZARAR	
3.1. NÜKLEER ENERJİDEN KAYNAKLANAN ZARARLAR.....	183
3.1.1. Nükleer Zararlar	183
3.1.2. Nükleer Zararlara Sebep Olan Faaliyetler	187
3.1.2.1. Nükleer Kazalar.....	188

3.1.2.2. Radyoaktif Kirlenme	191
3.1.2.2.1. Nükleer Radyasyon.....	192
3.1.2.2.2. Nükleer Atıklar.....	195
3.1.3. Nükleer Zararların Ölçeklendirilmesi	197
3.1.3.1. Nükleer Kazalarda Olayların Sınıflandırılması	198
3.1.3.2. Nükleer Skalanın Ölçülmesinin Önemi	200
3.1.4. Nükleer Zarar Örnekleri ve Çevresel Etkileri	203
3.1.4.1. Santralin Fiziksel Yapısı Üzerinde Etkili Olan Kazalar.....	204
3.1.4.2. Çevre Üzerinde Etkisi Olan Kazalar	207
3.1.4.3. İyonlaşmaya Neden Olan Kazalar.....	208
3.2. NÜKLEER ZARARLARA KARŞI MÜEYYİDELER.....	210
3.2.1. Nükleer Sorumluluk Rejimi	211
3.2.1.1. Nükleer Sözleşmeler	213
3.2.1.1.1. 1960 Tarihli Paris Sözleşmesi	213
3.2.1.1.2. 1963 Tarihli Viyana Sözleşmesi.....	216
3.2.1.1.3. Paris ve Viyana Sözleşmelerini Birleştiren Ortak Protokol	217
3.2.1.1.4. 1997 Tarihli Nükleer Zararın Ek Tazminat Sözleşmesi.....	218
3.2.1.1.5. 2004 Tarihli Paris Sözleşmesi'nin Revizyonu Protokolü	220
3.2.1.2. Nükleer Santral İşletenin Hukuksal Sorumluluğu.....	222
3.2.1.2.1. Sorumluluğun Niteliği.....	224
3.2.1.2.2. Sorumluluğun Sınırı	227
3.2.2. Nükleer Kaza ile Zarar Arasındaki İliyet Bağının Kurulması	229
3.2.2.1. İliyet Bağının Şartları.....	229
3.2.2.2. İliyet Bağını Kesen Nedenler	231
3.2.3. Nükleer Zararların Tazmin Edilmesi.....	233
3.2.3.1. Maddi Tazminatın Ölçütleri	235
3.2.3.2. Manevi Tazminatın Ölçütleri.....	237
3.2.4. Nükleer Zararlarda Zamanaşımı.....	238

BÖLÜM 4 SINIRAŞAN NÜKLEER ZARARLAR: ÇERNOBİL VE FUKUŞİMA ÖRNEK OLAYLARI

4.1. ÇERNOBİL KAZASI	245
4.1.1. Kazanın Oluşum Nedenleri.....	247
4.1.2. Kazanın Ölçeklendirilmesi	250
4.1.3. Çevreye Yayılan Nükleer Atıklar ve Radyasyon.....	253
4.1.4. Kaza Sonrası Nükleer Faaliyetler	256

4.1.5. Kazanın Dünyaya Yansımaları	258
4.2. FUKUŞİMA KAZASI	261
4.2.1. Kazanın Oluşum Süreci	263
4.2.2. Kazanın Ölçek Değerleri	266
4.2.3. Çevreye Yayılan Radyoaktivite ve Nükleer Atıklar	268
4.2.4. Kaza Sonrası Mevcut Durum	270
4.2.5. Kazanın Dünyaya Yansımaları	273
4.3. SINIRAŞAN ZARAR TESPİTLERİ	276
4.3.1. Sınıraşan Zararlar ve Çevresel Etkileri	278
4.3.2. Radyoaktif Atıklar ve Kullanım Metotları	280
4.3.3. Hukuksal Sorumluluk ve Çevresel Tazminat	284
4.3.4. Çevresel Güvenlik ve Nükleer Kazalar	288
4.3.5. Nükleer Enerji ve Çevresel Yönetişim	292
SONUÇ	295
KAYNAKÇA	309

KAYNAKÇA

- Ak, Tarık: “Çevre ve Güvenlik İlişkisi Bağlamında Çevresel Güvenlik Kavramı”, Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı 1-2, 2013, 9-116.
- Akalın, Melih: “Enerji, Yeni Kaynaklar ve Sürdürülebilirlik”, Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, 29-30 Kasım 1989, Ankara, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, 1990.
- Akçıl, Mustafa: “Facia Karşısında Denetimin Rolü”, Kamu İç Denetçileri Derneği, Dene-tişim Dergisi, Sayı 14, 2014, 8-26.
- Akıncı, Sevcan Kılıç ve Akıncı, Mehmet Mutlu: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamın-da Örgütlerin Çevresel Sorumlulukları ve Çevre Yönetim İlkeleri, Ekev Akademi Der-gisi, Cilt 13, Sayı 38, 2009, 403-414.
- Aksu, Muharrem ve Turhan, Faruk: “Yeni Tehditler, Güvenliğin Genişleme Boyutları, İnsani Güvenlik”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2012, 69-80.
- Algan, Nesrin: “Uluslararası İlişkiler ve Çevre”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 120, Ha-ziran 1990.
- Algan, Nesrin: Bölgesel Çevre Yönetiminde Model Arayışları, Akdeniz, Çevre Bakanlığı Yayını, No 8, Ankara, 1995.
- Algan, Nesrin: “Türk Boğazlarında Çevresel Güvenlik”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Ma-yıs-Haziran 2002, Cilt 25, Sayı 234, 2002, 21-34.
- Algan, Nesrin: “Aral ve Hazar’da Çevre Sorunlarının Uluslararası Boyutları” Küresel Po-litikada Orta Asya (Avrasya Üçlemesi I), Mustafa Aydın (Der.), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Mayıs 2005, 357-378.
- Algan, Nesrin: “İklim Etiği”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Cilt 32, Sayı 259, 2008, 191-204.
- Algan, Nesrin ve Künçek, Özlen: “Transboundary Population Movements: Refugees, Environment and Politics”, Turkish Yearbook of International Relations, Ankara Üni-versitesi Basımevi, Ankara, 2000.
- Alpkaya, Gökçen: AGİK Sürecinden AGİT’e İnsan Hakları, Kavram Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Altın, S. ve Kaptan, H.Y.: Radyoaktif Atıkların Oluşumu, Etkileri ve Yönetimi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, UMK-13, 2006, 1-11.
- Altıntaş, Hakan: “Savaşların Çevresel Boyutu ve Ekosistem Üzerindeki Geri Dönüşü Ol-mayan Etkileri”, Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 8, 2003, 131-156.
- Altun, Altun: “Marksizm ve Ekoloji”, I. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı, 29 Haziran-1 Temmuz 2012, Konya, 183-193.
- Altunok, Taner ve Bayrak, Rıza: “Teknolojik ve Çevresel Faktörlere Göre Savunma Sis-temlerindeki Etkin Organizasyon Yapılarının Analizi ve Model Önerisi”, Dördüncü Savunma Teknolojileri Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara, 523-532.
- ATO - Ankara Ticaret Odası: “Nükleer Enerji Raporu”, Ankara, 2004 http://www.emo.org.tr/enerji_sempozyumull.htm (Erişim Tarihi: 10/02/2016).
- Ansiklopedik Çevre Sözlüğü, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 2001.
- Antalya, Gökhan: Borçlar Hukuku: Genel Hükümler, Cilt 2, Legal Yayınevi, İstanbul, 2015.

- Arat, G. ve Türkeş, M.: "Vizyon 2023: Bilim ve Teknoloji Stratejileri Teknoloji Öngörüsü Projesi", Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli, Uluslararası Sözleşmeler, Ön Rapor, Ankara, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/cev-revesurdurulebilir/kalkinma/raporlar/son/EK-8.pdf> (Erişim tarihi: 10/03/2016).
- Arevalo, Luis B.: "The Work of the International Law Commission in the Field of International Environmental Law", *Environmental Affairs Law Review*, Cilt 32, Sayı 3, 2005, 493-507.
- Arı, Tayyar: *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.
- Arı, Tayyar: *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, 7. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2012.
- Arslan, Nagahan Talat ve Ökmen, Mustafa: "The Economical and International Dimensions of the Environmental Problems, Environmental Problems in the Black Sea Region and The Role of Voluntary Organizations, Building and Environment, Cilt 41, Sayı 8, 2006, 1040-1049.
- Aslan, Yılmaz: *Enerji Hukuku*, Cilt 1, Ekin Kitabevi, Ankara, 2007.
- Aslan, Yılmaz: *Enerji Hukuku*, Cilt 2, Ekin Kitabevi, Ankara, 2008.
- Aybay, A.: "Çevre ve Hukuk", *İnsan, Çevre, Toplum, Ruşen Keleş (Der.)*, İmge Yayınları, Ankara, 1997, 309-322.
- Aybers, N.: "Nükleer Enerjinin Fayda ve Zararları", *Türkiye 6. Enerji Kongresi, Teknik Oturum Tebliğleri*, 17-22 Ekim 1994, İzmir.
- Aydoğdu, İlke Bezen: *Tehlikeli Atıkların Yarattığı Çevre Sorunlarının Çevresel Güvenlik Bağlamında İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2008.
- Aydoğdu, Murat: *Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin ve Nükleer madde Taşıyanın Hukuki Sorumluluğu*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- Aygün, Banu ve Mutlu, Ahmet: "Ekolojik Toplumun Organik Toplumla İlişkisi Üzerine", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 61, Sayı 1, 2000, 3-35.
- Bagheri, Saeed: "Nükleer Enerjinin Barışçıl Kullanımının Hukuki Çerçevesi: Olanaklar ve Sınırlılıklar", *Enerji ve Diplomasi Dergisi*, Sayı 4, 2015, 116-141.
- Baharçipek, Abdulkadir: "AGİT ve Avrupa'nın Güvenliği Sorunu", *Başak*, Eylül-Ekim 1999, 76-83.
- Bakan, Zerrin Ayşe. Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Güvenlik Teorileri ve Türkiye'nin Güvenlik Algılamaları", *21. Yüzyıl Dergisi*, Ekim-Kasım-Aralık 2007, 35-50.
- Baki, B. ve Cengiz, E.: "Toplam Kalite Çevre Yönetimi", *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 31, Sayı 1, 2002.
- Bakradze, Şota: *Terörizm ve Güvenlik Sorunları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Bal, Harun, Algan, Neşe, Özdemir, Pınar: "Yeni Kurumsalcı Perspektifle Çevresel Yönetişim ve Kurumsal Çerçevenin Önemi", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, 2015, 179-191.
- Bal, Mehmet Ali: *Modern Devlet ve Güvenlik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Baldwin, David: *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*, Columbia University Press, New York, 1993.
- Baldwin, David: "The Concept of Security", *Review of International Studies*, Cilt 23, Sayı 1, 1997, 5-26.
- Baldwin, David: "Güvenlik Kavramı", *Çiğdem Şahin (Çev.)*, *Uluslararası Güvenlik Sorunları*, Kamer Kasım ve Zerrin A. Bakan (Ed.), Asam Yayınları, Ankara, 2004.

- Banerjee, Booby: "Who Sustain Whose Development? Sustainable Development and the Reinvention of Nature", *Organization Studies*, Cilt 24, Sayı 1, 2003, 143-180.
- Barboza, Julio: "Sixth Report on International Liability of Injurious Consequences Arising out of Acts not Prohibited by International Law", *Yearbook of The International Law Commission*, UN Doc. A/CN.4/428, Cilt 2, Sayı 1, 1990, 83-111.
- Barnett, John: "Environmental Security and Peace", *Journal of Human Security*, Cilt 3, Sayı 1, 2007, 4-16.
- Barnett, Jon: "Environmental Security for People, in the Meaning of Environmental Security: Ecological Politics and Policy in the New Security Era", *New Developments in Environmental Sociology*, Michael R. Redclift ve Graham Woodgate (Ed.), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2005, 467-486.
- Barnett, Jon and Dovers, Stephen: "Environmental Security, Sustainability and Policy", *Pacifica Review*, Cilt13, Sayı 2, 2001, 157-169.
- Barnett, Jon ve Adger, W. Neil: "Environmental Change, Human Security and Violent Conflict", *Global Environmental Change and Human Security içinde*, Richard A. Matthew, Jon Barnett, Bryan McDonald, Karen L. O'Brien (ed.), MIT Press, Cambridge, 2010, 119-136.
- Barnett, Jon, Richard A. Matthew ve Karen O. Brien: "Global Environment Change and Human Security: An Introduction", *Global Environmental Change and Human Security*, Richard A. Matthew, Jon Barnett, Bryan McDonald, Karen L. O'Brien (ed.), Cambridge, MIT Press, Cambridge, 2010, 3-32.
- Başpınar, Veysel ve Altunkaya, Mehmet: "Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanlaşımının Başlaması ve Süresi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 57, Sayı 1, 2008, 95-131.
- Baykal, Hülya ve Baykal, Tan: "Küreselleşen Dünya'da Çevre Sorunları", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, 2008, 2-17.
- Baykal, Tan: "Türkiye'de Çevre Yönetim Sistemlerinin Yerel Örgütlenmesi", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, 2010, 476-492.
- Baykara, Sema Z.: "İklim Değişikliği, Alternatif Enerji Seçenekleri ve Nükleer Enerji", *Sürdürülebilir Kalkınma İçin Nükleer Enerjinin Önemi*, TASAM, İstanbul, 2006.
- Baylis, John: *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı*, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, 69-85.
- Bayraktar, Aynur *Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü ve Çevre*, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 2014, 5-8.
- Bayraktar, İ.: "Endüstriyel Hammaddelerde Çevre Sorunları ve Çözümleri", *TMMOB Maden Mühendisleri Odası, Madencilik ve Çevre Sempozyumu*, 5-6 Mayıs 2005, Ankara, 73-82.
- Bayram, D.: "Çernobil Nükleer Felaketi ve Çocuklar", *Greenpeace*, 2015, <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/news/blog/mavi-gezegen/cernobil-nukleer-felaketi-ve-cocuklar-150425/blog/52709/>, (Erişim Tarihi: 12/12/2016).
- Bellany, I.: "Towards a Theory of International Security", *Political Studies*, Cilt 29, Sayı 1, 1981, 100-105.
- Berkem, A.R.: "Nükleer Santral Nihayet Kuruluyor mu?", *Kimya ve Sanayi*, Sayı 36, 2000, 201-204.
- Bıçkı, Doğan: "Batı Düşüncesi", *Liberal Kapitalizm ve Çevre*, *Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 2, 2001, 33-42.

- Bilgiç, Ali: "Güvenlik İkilemi'ni Yeniden Düşünmek: Güvenlik Çalışmalarında Yeni Bir Perspektif", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 29 (Bahar 2011), 123-142.
- Bilgin, Mert: "Fosil, Yenilenebilir ve Nükleer Yakıtların Neopolitik Anlamı -Türkiye'nin Durumu ve Gelecek Alternatifleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, Kış 2009, 57-88.
- Bilgin, Pınar: "Making Turkey's Transformation Possible: Claiming "Security-speak" – not Desecuritization!", *Southeast European Black Sea Studies*, Cilt 7, Sayı 4, Aralık 2007, 555-571.
- Bilgin, Pınar: "Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları", *SAREM*, Ocak 2010, 69-96.
- Birdişli, Fikret: 1990 Sonrası Yeniden Yapılanan Dünyada Türkiye'nin Güvenlik Siyaseti, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Birdişli, Fikret: Yeni Ulusal Güvenlik Politikalarının Metaekolojik Temelleri ve Türkiye'nin Ulusal Güvenliği, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya.
- BM Brundtland Raporu: "World Commission on Environment and Development (Brundtland Report)", *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford, 1987.
- Bookchin, Murray: *Toplumu Yeniden Kurmak*, Metis Yayınları, İstanbul, 1999.
- Booth, Ken: "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, Cilt 17, Sayı 4, 1991, 313-326.
- Booth, Ken: *Critical Security Studies and World Politics*, Lynne Rienner Publishers, USA, 2005.
- Booth, Ken: *Theory of World Security*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Born, Hans ve diğerleri. *Güvenlik Sektörünün Parlamenter Gözetimi, İlkeler, Mekanizmalar ve Uygulamalar*, Esra Ortakan Kaliber ve Alper Kaliber (Çev.), PAB - DCAF Yayını, Cenevre, 2003.
- Boyle, Alan E.: "Globalising Environmental Liability: The Interplay of National and International Law", *Journal of Environmental Law*, Cilt 17, Sayı 1, 2005, 3-26.
- Bozlağan, R.: "Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesine Giriş", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, Ocak 2002, 56-72.
- Brauch, Hans Günter: "Climate Change, Environmental Stress and Conflict", *AFES Press Report for the Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety*, 2002, 9-112.
- Brauch, Hans Günter: "Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü", *Uluslararası İlişkilerde Çatışmadan Güvenliğe*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
- Brennan, Ellen M.: "Population, Urbanization, Environment and the Security: A Summary of the Issues", *Environmental Change & Security Project Report*, Cilt 5, 1999, 4-14.
- Broda-Bahm, Kenneth: "Finding Protection in Definitions: The Quest For Environmental Security", *Argumentation and Advocacy*, Sayı 35, Bahar 1999, 159-170.
- Brown, Lester: "Redefining National Security", *Worldwatch Paper*, Sayı 14, Ekim 1977.
- Brown, Peter ve McCauley, David: "A New Global Regime of Civil Nuclear Liability, Canadian Membership in the International Conventions", *Seminar on Nuclear Law and Liability*, 8-9 Eylül 1999, Ankara.
- Brunnee, Jutta: "Of Sense and Sensibility: Reflections on International Liability Regimes as Tools for Environmental Protection", *International and Comparative Law Quarterly*, Cilt 53, Sayı 2, 2004, 351-368.

- Brunnee, Jutta: "Common Areas, Common Heritage, and Common Concern", Jutta Brunnee ve diğerleri (Ed.), *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, Oxford University, USA, 2007.
- Brühl, Tanja ve Simonis Udo: *World Ecology and Global Environmental Governance*, Science Center, Berlin, 2002.
- Brzezinski, Zbigniew: *Tercih*, Cem Küçük (Çev.), İnkılap Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Budak, Sevim: *Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası*, Büke Yayınları, İstanbul, 2007.
- Burchill, Scott: "Liberalism", *Theories of International Relations*, Scott Burchill ve Andrew Linklater (Der.), 3. Baskı, Palgrave Macmillan, 2005.
- Burhenne, Wolfgang E.: "The Arctic: Towards a New Environmental Regime?", *Environmental Policy and Law*, Cilt 37, Sayı 2-3, 2007, 242-258.
- Burrows, A.: *Clerk & Lindsell on Torts, Damages*, Chapter 29, Nineteenth Edition, Londra, 2006.
- Buzan, Barry: *People, States and Fear*, Longman Publication, Londra, 1991.
- Buzan, Barry: "Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, 2008, 107-123.
- Buzan, Barry ve Hansen, Lene: *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009.
- Buzan, Barry, Kelstrup, Morten, Lematrien, Pierre, Tromer, Elzbieta, Waever, Ole: *The European Security Order Recast*, 2nd Edition, Pinter Publishers, Londra, 1991.
- Buzan, Buzan, Weaver, Ole, Wilde, Jaap De: *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Caldicott, Halen: *Nükleer Enerji Çözüm Değil*, Korol Diker (çev.), Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Cali, Hasan Hüseyin: "Çevresel Güvenliğin Sınırtaşın Boyutları", *Yerelden Küresele Sınırtaşın Suçlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2010, 235-258.
- Cali, Hasan Hüseyin ve Altunbaş, Fuat: "Güvenlik Hizmetlerinde Yönetişim Aracı Olarak Sosyal Medya Platformları", *EKEV Akademi Dergisi*, Cilt 16, 2012, Sayı 50, 1-10.
- Capra, F.: *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası*, Mustafa Armağan (Çev.), İnsan Yayınları, İstanbul, 1989
- Carius, Alexander, Sebastian Oberthür, Melanie Kemper ve Detlef Sprinz: "Environment and Security in an International Context", *Environmental Change & Security Project Report*, Sayı 3, 1997, 55-65.
- Carr, Edward Hallet: *The Twenty Years' Crisis*, Palgrave, Mcmillan, New York, 2001.
- Çaşın, Mesut Hakkı: "Ege Adalarında Çevresel Güvenlik", *Ulusal Ege Adaları 2001 Toplantısı Bildiriler Kitabı*, Bayram Öztürk ve Veysel Aysel (Ed.), TÜDAV, 10-11 Ağustos 2001, İstanbul.
- Cevzici, Ahmet: *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, Paradigma Yayınları, İstanbul, 2000.
- Ceyhun Çiçekçi: *Uluslararası Güvenlik Çalışmaları: Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Güvenlik Kuramı*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2012.
- Chernousenko, Vladimir M.: *Chernobyl: Insight from the Inside*, John G. Hine (Çev.), Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 1991.
- Cincotta, Richard P.: "Demographic Security Comes of Age", *Environmental Change & Security Project Report*, Sayı 10, 2004, 24-29.
- Claussen, Angelika ve Rosen, Alex: *Nükleer Felaketlerle Yaşamak: Çernobil ve Fukushima'nın Sağlık Üzerine Etkileri*, Alper Öktem (çev.), Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2016.

- Comby, Bruno: Nükleer Enerji İçin Çevreciler, Pelikan Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Connelly, James, Graham Smith: Politics and The Environment: From Theory to Practice, Routledge, New York, 2003.
- Coşkun, Aynur Aydın: "Aarhus Sözleşmesinin İdare Hukuku Açısından İrdelenmesi", İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 23-24, 2001-2002, 147-160.
- Çakır, Serpil: "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, Birsen Örs (Der.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010.
- Çakmak, Haydar: Avrupa Güvenliği: NATO, AGİT, AGSP, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- Çamur, Derya ve Vazioğlu Songül: "Çevreye İlişkin Önemli Toplantı ve Belgeler, Türk Silahlı Kuvvetleri", Koruyucu Hekimlik Bülteni, Sayı 6, 2007, 297-306.
- Çayhan, Esra: "Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye", Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 2, 2002, Sayı 3.
- Çelebi, Ö.: "Güç", Uluslararası İlişkiler, Haydar Çakmak (Ed.), Platin, Ankara, 2007.
- Çelik, İsa, Çeker, Ali, Belge, Rauf: "Nükleer Enerji: Türkiye ve Dünya Ölçeğinde Bir Değerlendirme", Yeni Fikir Dergisi, Yıl 6, Sayı 15, 2015, 55-68.
- Çepel, Necmettin: Doğa-Çevre-Ekoloji ve İnsanlığın Ekolojik Sorunları, 1. Baskı, Altın, İstanbul, 1992.
- Çetin, M.: "Teori ve Uygulamada Bölgesel Sürdürülebilir Kalkınma", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2006, 1-20.
- Çetinkaya, Şeref: "Güvenlik Algılaması ve Uluslararası İlişkiler Teorilerinin Güvenliğe Bakış Açıkları", 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 2, Aralık-Ocak-Şubat 2013, 241-260.
- Çınar, B.: Devlet Güvenliği, İstihbarat ve Terör, SAM Yayınları, Ankara, 1997.
- Çınar, Tayfun: "Çevremerkezcilik ve Derin Ekoloji Akımı", Cevat Geray'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25, 2001, Ankara.
- Çolakoğlu, Elif: "Thomas F. Homer-Dixon: Çevresel Çatışma Olasılıkları", Ekev Akademi Dergisi, Cil 11, Sayı 31, 2007, 307-316.
- Çuhadar, Ayşe Aslıhan: "Uluslararası Nükleer Sorumluluk Rejimi Çerçevesinde Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin Hukuki Sorumluluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 6, Özel Sayı 1, 2015, 341-378.
- Çukurçayır, M.A. ve Sağır, H.: "Enerji Sorunu, Çevre ve Alternatif Enerji Kaynakları", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 20, 2008, 257-278.
- Dabelko, Geoffrey D. ve Dabelko, David D.: "Environmental Security: Issues of Conflict and Redefinition", Environmental Change and Security Program Report, Sayı 1, Woodrow Wilson Center, 1993.
- Dadak, Kemal: "Yeni Kuşak Hak Olarak Çevre Hakkı", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Sayı 5, 2015, 309-326.
- Dağdemir, Özcan: Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar ve Optimal Politika Arayışları, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- Dağı, İhsan: "Normatif Yaklaşımlar: Adalet, Eşitlik ve İnsan Hakları", Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar, Atilla Eralp (Der.), İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.
- Dağı, İhsan: "İnsan Hakları", Küresel Siyaset ve Türkiye, Boyut Kitapları, İstanbul, 2000.
- Dağı, Zeynep: "Uluslararası Politikayı Anlamak", Ulus Devletten Küreselleşmeye, Alfa Yayınları, 1. Basım, İstanbul, 2007.

- Dalby, Simon *Environmental Security*, University of Minnesota Press, Londra, 2002.
- Dalby, Simon: "Güvenlik ve Çevre Bağlantılarına Yeniden Bakmak", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, 179-195.
- Daniel, Anne: "Civil Liability Regimes as a Complement to Multilateral Environmental Agreements; Sound International Policy or False Comfort?", *Review of European Community and International Environmental Law*, Cilt 12, Sayı 3, 2003, 225-241.
- Daşöz, H.İ.: "Çevre Yönetimimizin Hukuksal ve Kuramsal Yapısı Üzerine Değerlendirmeler", *Yeni Türkiye Dergisi*, Çevre Özel Sayısı, Sayı 5, 1995, 260- 266.
- David, John F., Hironaka, Ann, Schofer, Evan: "Environmentalism As A Global Institution New Developments", *Environmental Sociology*, Michael R. Redclift ve Graham Woodgate (Ed.), Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 2005, 461-466.
- Dayday, Necmi: "Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Stratejik Öngörü, Sayı 10, 2007.
- Dayday, Necmi: "Nükleer Enerji ve Nükleer Santral Kazaları", *TASAM*, 2011, http://www.tasam.org/trTR/Icerik/2975/nukleer_enerji_ve_nukleer_santral_kazalari, (Erişim Tarihi: 12/11/2015).
- Dedeoğlu, Beril: *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.
- Demir, M.: "İyonize Radyasyonun Biyolojik Etkileri", *Nükleer Tıp Fiziyi ve Klinik Uygulamaları*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, 2011, 249-261.
- Demiray, Muhittin, İşcan, İsmail Hakkı: "Uluslararası Sistemde Güvenlik Kavramının Değişimi Ekonomik ve Jeopolitik Arka Planı", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 21, Ağustos 2008, 141-170.
- Derman, Ethem: "Uzayda Nükleer Enerji", *Bilim Teknik*, Ağustos 1984.
- Detraz, Nicole ve Michele M. Betsill: "Climate Change and Environmental Security: for Whom the Discourse Shifts", *International Studies Perspectives*, Sayı 10, 2009, 303-320.
- Devetak, R.: "Post-structuralism", *Theories of International Relations*, 5th Edition, Palgrave Mcmillan, New York, 2013, 187-216.
- Dewitt, David: "Common, Comprehensive and Cooperative Security", *The Pacific Review*, Cilt 7, Sayı 1, 1994, 1-15.
- Dikmen, Çağatay: "Enerji ve Çevre Ekseninde Ulusal Güvenlik", *Maden Mühendisleri Odası Görüş*, 2004, 31-32.
- Dilbirliği, Esin: *Bitkisel Biyolojik Çeşitlilik ve Genetik Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanım Stratejilerinin Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2007.
- Diñçer, Duygu: "Güvenlik Kültürü ve Nükleer Güç Reaktörleri Açısından Önemi", *BİLGESAM*, 2010, http://www.bilgesam.org/incele/1242/-guvenlik-kulturu-ve-nukleer-guc-reaktorleri-acisindan-onemi/#.Wi2YEd9I_IU, (Erişim Tarihi: 10/10/2015).
- Doussis, Emmanuella: "Environmental Protection of the Black Sea: A Legal Perspective", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt 6, Sayı 3, 2006, 355-369.
- Duah, A. ve Nagy, I.V.: "A Paradigm Of International Environmental Law: The Case For Controlling The Transboundary Movements Of Hazardous Wastes", *Environmental Magagement*, Cilt 27, Sayı 6, 2001, 779-786.
- Ekşi, Ali: "Afetlerden Sonra Ortaya Çıkabilecek Çevresel Risklerin Yönetimi", *Hastane Öncesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Ekim 2016, 15-25.

- Elhaney, David: "Trans Atlantik Bağlantının Geleceği", Harp Akademileri Dış Basın Bülteni, ABAM Başkanlığı, Askeri Bilimler Araştırma Merkezi Başkanlığı Yayınları, Sayı: 225, Temmuz 2000, İstanbul, 2000.
- Emekler, Bilgehan: "Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırılması Bir Analizi", Güvenlik Stratejileri Dergisi, Sayı 13, 2011, 99-123.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı "İstanbul Milletvekili Mahmut Tanal'ın Yazılı Soru Önergesi ve Cevapları", Strateji Geliştirme Başkanlığı, 7/1446, 2016.
- Engin, Naci: "Nükleer Enerji Gelecekteki Enerji İhtiyacına Çözüm Olabilir mi?", Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı 27, Ocak 2013, 575-591.
- Eralp, Atilla: "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm-Realizm Tartışması", Devlet, Sistem ve Kimlik, Atilla Eralp (Der.), İletişim, İstanbul, 1996, 57-88.
- Eralp, Atilla: Devlet ve Ötesi, İletişim, İstanbul, 2005.
- Erden, Ernur "Radyoaktivite, Radyasyon ve Çernobil Sonrası Yaşadıklarımız", Jeolojii Mühendisliği Dergisi, Sayı 41, Kasım 1992, 171-173.
- Erdoğan, İbrahim: "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", Gazi Akademik Bakış, Cilt 6, Sayı 12, 2013, 265-292.
- Erdoğan, İrfan: "Mekaniksel Materyalizm ve Marks: Devlet ve Din Anlayışı", Makaleler, 2010, <http://www.irfanerdogan.com/makaleler/devletvedin.htm>, (Erişim Tarihi: 12/03/2015).
- Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 14. Bası, Yetkin, Ankara, 2013.
- Ergül, N.: "Yeni Güvenlik Anlayışı Kapsamında Birleşmiş Milletler'in Rolü ve Uygulamaları", Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri, Atilla Sandıklı (Ed.), Bilgesam Yayınları, İstanbul, 2012, 165-208.
- Ergün, Suzan ve Polat Atay, Melike Nükleer Enerji ve Türkiye'ye Yansımaları, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cil 1, Sayı 2, 2012, 34-58.
- Erişgin, Nuri: "Tehlike Bağı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 49, Sayı 1-4, 2000, 137-154.
- Ersoy, Önder İran'ın Nükleer Programının Analizi ve Türkiye: İlişkiler, Yaklaşımlar ve Gelişmeler, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Ertürk, Hasan Çevre Politikası, Ekin Kitabevi, Ankara, 2011.
- Esin, A. ve Bilir, N.: "Dünyada Nükleer Kazalar ve Sonuçları", Standart, Sayı 43, 2004, 506-508.
- Fairlie, Ian ve Sumner, David: "Öteki Çernobil Raporu", Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu, <http://www.nukleersiz.org/download/file/fid/89>, 2006, (Erişim Tarihi: 03/04/2016).
- Ferguson, Charles D.: Nükleer Enerji: Herkesin Bilmesi Gerekenler, Fatih Güdük (Çev.), Buzdağı Yayınevi, Ankara, 2015.
- Fitzmaurice, M.: "International Responsibility and Liability", The Oxford Handbook of International Environmental Law, Daniel Bodansky and others (Ed.), Oxford University, USA, 2007, 1011-1035.
- Frederick, Michel: "A Realist's Conceptual Definition of Environmental Security", Contested Grounds: Security and Conflict in The New Environmental Politics, Daniel D. Deudney and Richard A. Matthew (Ed.), State University of New York Press, Albany, 1999.
- Garipoğlu, A.V.: "Güneş Balçıkla Sıvanamaz, Çünkü Nükleer Santrallerin Çevreye Etkileri Evetlenemez", TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Yayın Organı, Sayı 20, 1993.

- Gehring, Thomas ve Jachtenfuchs, Markus: "Liability for Transboundary Environmental Damage: Towards a General Liability Regime?", *European Journal International Environmental Law*, Sayı 4, 1993, 92-106.
- Gemalmaz, Mehmet, Semih: "Çevre Koruma Sorunu, Çevre Yasasının Düşündürdükleri", *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt 61, Sayı 1-2-3, 1987, 59-95.
- Glaser, Charles L.: "The Security Dilemma Revisited", *World Politics*, Cilt 50 Sayı 1, 1997, 171-201.
- Gleditsch, Nils Petter: "Armed Conflict and The Environment: A Critique of The Literature", *Journal of Peace Research*, Cilt 35, Sayı 3, Mayıs 1998, 381-400.
- Glenn, Jerome ve diğerleri: www.millennium-project.org, 1997-1998, (Erişim Tarihi: 05/11/2016).
- Goldstein, Joshua S.: *International Relations*, Harper Collins College Pub, New York, 1996.
- Gökçe, Birsen: *Toplumbilim ve Çevre, Sosyoloji Derneği Yayınları*, Ankara, 1993.
- Göktepe, B. Gül: *Fukushima Sonrası Dünya Enerji Politikaları ve Nükleer Güç, Birleşmiş Milletler Viyana Ofisi, Türkiye Daimi Temsilciliği*, 2012, <http://www.dektmk.org.tr/upresimler/enerjikongresi12/67-GulGoktepe.pdf>, (Erişim Tarihi: 12/12/2016).
- Görmez, Kemal: "Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikaları Üzerine Bazı Mülahazalar" *Türkiye Günlüğü*, Sayı 3, Haziran 1989, 6-10.
- Görmez, Kemal: *Çevre Sorunları ve Türkiye*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2003.
- Graeger, Nina: "Environmental Security", *Journal of Peace Research*, Cilt 33, Sayı 1, 1996, 109-116.
- Greenpeace Fukushima'dan Geriye Kalanlar, Nükleer Endüstrinin Cezasını İnsanlar Ödüyor, Fukushima Nükleer Enerji Santral Kazası Raporu, 2013, http://www.greenpeace.org/turkey/Global/turkey/report/2013/Fukushima_2013_ozet_TR.pdf, (Erişim Tarihi: 18/04/2016).
- Gross, T., Johnston, S. and Barber, C.V.: "The Convention on Biological Diversity: Understanding and Influencing the Process", *A Guide to Understanding and Participating Effectively, The Eighth Conference of the Parties to the Convention on Biological Diversity (COP 8)*, United Nations University Institute of Advanced Studies The Equator Initiative, 2006.
- Grunwald, Jürgen: "The Role of EURATOM", *Nuclear Energy Law After Chernobyl*, Peter Cameron, Leigh Hancher, Wolfgang Kühn (Ed), Graham&Trotman, Londra, 1988.
- Güler Ç.: *Çevre ve Enerji, Çevre Sağlığı: Çevre ve Ekolojik Bağlantılarıyla*, Yazıt Yayıncılık, Cilt I, Yazıt Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Güler, T.: "Nükleer Enerji Üretim Sürecinde Kazalar", *Nükleer Atıklar ve Çevre Sorunları*, Ankara, 2006, 34-59.
- Güner, S. Gümüşel: "Nükleer İyi mi Kötü mü?", *Al Jazeera Türk Dergisi*, <http://dergi.aljazeera.com.tr/2014/07/01/nukleer-iyi-mi-kotu-mu/>, 2014, (Erişim Tarihi: 14/06/2015).
- Güneş, Ahmet M.: "Uluslararası Hukuk Açısından Sınır Bölgelerinde Bulunan Nükleer Santraller", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 5, Sayı 17, Nisan 2014, 1-25.
- Güneş, İsmail: "Nükleer Enerji Türkiye İçin Doğru Bir Tercih mi?", *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı, Bildiriler Kitabı*, 9-11 Eylül 2015, Kazan/Rusya, 645-653.
- Güneş, Y. ve Coşkun, A.A.: *Çevre Hukuku*, Kazancı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Güneysu, G.: "Nükleer Reaktörlerin Yol Açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 41, Sayı 1-4, 1989-1990, 207-223.

- Gürpınar, E.: Çevre Sorunları, Der Yayınları, İstanbul, 1990.
- Gürpınar, E.: Kent ve Çevre Sorunlarına Bir Bakış, Der Yayınları, İstanbul, 1998.
- Gürsoy U.: Çernobil Halk Mahkemesi, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2012.
- Gürsoy, Umur: Enerjide Toplumsal Maliyetler ve Temiz ve Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2014.
- Haftendorn, Helga: "The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security", International Studies Quarterly, Cilt 35, No 1, 1991, 3-17.
- Hamamcı, Can: "Çevre ve Hukuk", Prof. Dr. Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, No: 528, Ankara, 1983, 239-250.
- Hamamcı, Can: "Çevre Hakkı Üzerine Düşünceler", İnsan Hakları Yıllığı, TODAİE Yayını, Cilt 5-6, 1983-1984, 171-180.
- Hamamcı, Can: "Çevrenin Uluslararası Boyutları", İnsan, Çevre, Toplum, Ruşen Keleş (Ed.), İmge Yayınları, Ankara, 1997.
- Handl, Gunther: "Transboundary Nuclear Accidents: The Post Chernobyl Multilateral Legislative Agenda", Ecology Law Quarterly, Cilt15, Sayı 2, Mart 1988, 203-248.
- Handl, Günther: "International Accountability for Transboundary Environmental Harm Revisited: What Role for 'State Liability'?", Environmental Policy and Law, Cilt 37, Sayı 2-3, 2007, 116-124.
- Hasgüler, Mehmet ve Uludağ, Mehmet Devletler Arası ve Hükümetler-dışı Uluslararası Örgütler, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007.
- Hava Kirliliğinin Kontrolü Yönetmeliği Resmi Gazete, 22/07/2006 tarih ve 26236 sayı.
- Hecker, Jeanne H.: Peace Sustainable Development Through Environmental Security, Institute for Environmental Security, Hague, 2011.
- Herz, John: "Idealist Internationalizm and The Security Dilemma", World Politics, Cilt 2, Sayı 2, 1950, 157-180.
- Hettne, Björn: "Teori ve Pratikte Güvenliğin Bölgeselleşmesi", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 5, Sayı 18 (Yaz 2008), 87-106.
- Heywood, Andrew: Küresel Siyaset, Adres Yayınları, Ankara, 2013.
- Hobbes Thomas: Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri, Deniz Zarakolu (Çev.), Belge Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Hobbes, Thomas: Leviathan, Semih Lim (Çev.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2005.
- Homer-Dixon, Thomas F.: "Environmental Scarcities And Violent Conflict: Evidence From Cases", International Security, Yaz 1994, Sayı 19.
- Horbach, N.L.J.T. ve Bekker, P.H.F.: "State Responsibility for Injurious Transboundary Activity in Retrospect", Netherlands International Law Review, Cilt 50, Sayı 3, 2003, 327-371.
- Hough, Peter: Understanding Global Security, Routledge, Londra, 2004.
- IPCC "Summary for Policymakers In Climate Change 2007", The Physical Science Basis, Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z., Chen, M. Marquis, K.B., Averyt, M. Tignor ve H.L. Miller (Ed.), Cambridge University Press, Cambridge, UK ve New York, USA, 2007.
- İşyar, Ömer Göksel: "Uluslararası İlişkilerde Krizlerin Tanımlanması ve Yönetimi", Değişen Dünyada Uluslararası İlişkiler, İdris Bal (Ed.), Lalezar Kitabevi, Ankara, 2008.
- İTO Enerji Sektörünün Geleceği Alternatif Enerji Kaynakları ve Türkiye'nin Önündeki Fırsatlar, İTO Yayınları, Yayın No 29, İstanbul, 2007.

- İzci, Rana: “Uluslararası Güvenlik ve Çevre”, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar, Faruk Sönmezoğlu (Der.), Der Yayınları, İstanbul, 1988.
- Jain, T.: “Transboundary Harm: An Environmental Principle in International Context”, The Icfai University Journal of Environmental Law, Cilt 7, Sayı 4, 2008, 9-22.
- Jakobson, Max: “Collective Security in Europe Today”, The Washington Quarterly, Cilt 18, Sayı 2, 1995, 59-70.
- Jardins, Joseph R. Des: Çevre Etiği, Ruşen Keleş (Çev.), İmge Kitabevi, Ankara, 2006.
- Jensen, Per Hedemann: “The Chernobyl Accident in 1986 - Causes and Consequences”, http://www.iaea.org/inis/collection/NCLCollectionStore/_Public/19/023/19023801.pdf, 1994, (Erişim Tarihi: 10/10/2015).
- Jones, Wyn Richard: “Promise: Toward a Critical Theory of Society”, Security, Strategy and Critical Theory?, Lynne Rienner Publication, <http://www.ciaonet.org/book/wynjones/auth.htm>, 1999, (Erişim Tarihi: 16.02.2015).
- Kaboğlu, İbrahim: Çevre Hakkı, İmge Yayınları, Ankara, 1996.
- Kadioğlu, Sedat ve Telliöğlu, Zariye: “Enerji Kaynaklarının Kullanımı ve Çevreye Etkileri”, TMMOB 1. Enerji Sempozyumu, 12-14 Kasım 1996, Ankara, 1996, 55-67.
- Kadiroğlu, O.K., Sökmen, C.N.: Bilim ve Teknik, Sayı 319, Haziran 1994.
- Kanlı, U.: “Nükleer Enerji Santrallerinin Kurulmasında Sismik Aktivitenin Önemi ve Sismik Risk Çalışmaları”, Türkiye 10. Enerji Kongresi, 27-30 Kasım 2006, Ankara, 1-9.
- Kaplan, A.: Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Tezler Dizisi 3, Ankara, 1999.
- Kaplan, Steven G.: “Compensating Damage Arising From Global Nuclear Accidents: The Chernobyl Situation”, Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review, Cilt 10, No 1, 1988, 241-269.
- Kapluhan, Erol: “Nükleer Enerjide Yeni Yaklaşımlar: Toryum ve Enerji Kaynağı Olarak Kullanımı”, IJOESS, Yıl 6, Sayı 21, Aralık 2015, 29-47.
- Kara, Pelin ve Günay, Emel: “Çernobil Kazası ve Etkileri”, Lokman Hekim Journal, Cilt 3, Sayı 2, 2013, 31-36.
- Karabulut, B.: “Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz’in Güvenliğini Yeniden Düşünmek”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt 6, Sayı 23, 2009, 1-11.
- Karabulut, Y.: Enerji Kaynakları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1999.
- Karacan, A. R.: Çevre Ekonomisi ve Politikası, Ege Üniversitesi Yayınları, İİBF Yayın No 6, İzmir, 2007.
- Karacasulu, Nilüfer: “Avrupa Entegrasyon Kuramları ve Sosyal İnşacı Yaklaşım”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt 3, Sayı 9, 2007, 82-100.
- Karagöz, A., N. Zencirci, A. Tan, T. Taşkın, H. Köksel, M. Sürek, C. Tokar ve K. Özbek: “Bitki Genetik Kaynaklarının Korunması ve Kullanımı”, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, Bildiriler Kitabı 1, 11-15 Ocak 2010, 155-177.
- Karahasan, Mustafa R.: Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt 1, 7. Baskı, İstanbul, 2008.
- Karaman, Zerrin: “Globalleşmede Çevre Faktörü ve Çevre Korumacı İdeolojiye Politik Bir Yaklaşım”, Yeni Türkiye, Çevre Özel Sayısı, Yıl I, Sayı 5, 1995, 178-187.
- Karauz, Agah Kürşat: “Nükleer Santral İşletenin Hukuki Sorumluluğu”, Nevşehir Barosu Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, Mart 2014, 1-40.
- Karluk, Rıdvan: Avrupa Birliği: Kuruluşu, Gelişmesi, Genişlemesi, Kurumları, Beta, İstanbul, 2011.

- Kartal S. K.: Kent ve Çevre Sorunları, Malatya İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Malatya, 1993.
- Kaya, İslam Safa: "Nükleer Enerji Dünyasında Çevre ve İnsan", Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, Sayı 24, 2012, 71-90.
- Kaya, Sezgin: "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 63, Sayı 3, 2009, 83-111.
- Kaya, Yasemin: "Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına Uyum Sorunu ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 2, 2011, 439-462.
- Kaymak, Öznur: "Nükleer Enerji", Yıldız Teknik Üniversitesi, OFM Fizik Öğretmenliği, Alan Eğitiminde Araştırma Projesi, İstanbul, 2008.
- Kaypak, Şafak: "Güvenlikte Yeni Bir Boyut: Çevresel Güvenlik", AİBÜ İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, Yıl 8, Özel Sayı, 2012, 1-22.
- Keleş, Ruşen: 100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası, İmge, Ankara, 2013.
- Keleş, Ruşen ve Ertan, Birol: Çevre Hukukuna Giriş, İmge, Ankara, 2002.
- Keleş, Ruşen, Hamamcı, Can ve Çoban, Aykut: Çevre Politikası, Genişletilmiş 6. Baskı, İmge, Ankara, 2012.
- Keskin, Funda: "Alternatif Enerji Kaynaklarından Nükleer Enerji", Türkiye Kalkınma Bankası Yayını, Sayı 54, 2010, 34-43.
- Kılıç, Hayrettin: "Küresel Boyutlarıyla Nükleer Enerji", TMMOB, Özel Sayı, 1997, 11-16.
- Kılıç, Nermin: "Çevre ve Dış Politika İlişkisi: Çernobil Kazası ve Türk Dış Politikasına Yansımaları", İGÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 2017, 151-179.
- Kılıç, Selim: "Uluslararası Çevre Hukukunun Gelişimi Üzerine Bir İnceleme", Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 2001, 131-149.
- Kılıçoğlu, Mustafa: Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı Sorumluluk, C. 1, Ankara, 2002.
- Kılıçoğlu, Mustafa: "Borçlar Hukukunda Olağan Sebep Sorumluluğu", Yargıtay Dergisi, Cilt 30, Sayı 3-4, Temmuz ve Ekim 2004.
- Kırımhan, Sücaattin: "Türkiye'de Çevre Sorunları ve Çevre Politikası", Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 5, 1995, 164-167.
- Kışlalıoğlu, Mine ve Berkes, Fikret: Çevre ve Ekoloji, Remzi Kitabevi, 13. Baskı, İstanbul, 2012.
- Kocaoğlu, N.K.: "Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu: Karşılaştırmalı ve Uluslararası Özel Hukuk Analizi", Ankara Barosu Dergisi, Yıl 68, Sayı 2, 2010, 33-112.
- Koçer, Gökhan: "Soğuk Savaş Sonrasında Uluslararası Güvenlik Ortamı ve Türkiye'nin Ulusal Güvenliği", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Genelkurmay ATASE ve Genelkurmay Denetleme Başkanlığı Yayınları, Cilt 3, Sayı 5, 2005.
- Korkusuz, Mehmet, Kutluk, Ersoy, Akın, Cahit: "Türkiye'nin Nükleer Enerji Politikası Açılımını Global Veriler ve Almanya'nın Nükleer Enerji Deneyimleri Bağlamında Değerlendirmek", SOBİDER, Yıl 2, Sayı 4, Eylül 2015, 356-384.
- Korkusuz, Mustafa Halit: Nükleer Santral İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Beta, İstanbul, 2012.
- Köksal, Bülent ve Civan, Abdulkadir: "Nükleer Enerji Sahibi Olma Kararını Etkileyen Faktörler ve Türkiye için Tahminler", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt 6, Sayı 24, Kış 2010, 117-140.
- Krahmann, Elke: "From State To Non-State Actors: The Emerge Of Security Governance", New Threats And New Actors In International Security, Elke Krahmann (Ed.), Palgrave Macmillan, 2005.

- Krahmann, Elke: *New Threats and New Actors in International Security*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- Krugman, P.: *Geography and Trade*, MIT Press, Cambridge, 1991.
- Kuloğlu, Armağan: "Broken Balances After The Cold War: Searches for Regional Stability", *The Thirteenth International Conference on Security and Cooperation*, Antalya, 2003.
- Kuloğlu, Armağan: "60 Yıllık İttifak NATO ve Türkiye", *ORSAM, Ortadoğu Analiz*, Nisan 2009, Cilt 1, Sayı 4, 2009, 52-65.
- Küçükşahin, A., Şafak, İ., Dedeoğlu, Ç.: "Güvenlik Bağlamında Risk ve Risk Yönetimi", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Cilt 5, Sayı 10, 2009, 9-34.
- Küçükşahin, Ahmet: "Güvenlik Boyutu Açısından Enerji Stratejisi Ne Olmalıdır?", *Türkiye'nin Enerji Stratejisi Ne Olmalıdır? Sempozyumu*, Harp Akademileri Komutanlığı Basımevi, 26-27 Ocak 2006, İstanbul, 2006, 183-194.
- Küçükşahin, Ahmet ve Akkan, Tamer: *Değişen Güvenlik Algılamaları Işığında Tehdit ve Asimetrik Tehdit*, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı 5, 2007, 41-66.
- Külebi, Ali: *Türkiye'nin Enerji Sorunları ve Nükleer Gereklilik*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2007.
- Künar, Arif: "Neden Nükleer Santrallere Hayır", *TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Yayını*, Ocak 2006.
- Küpeli ve diğerleri: "Güvenlik Boyutunda Nükleer Enerjinin Sorunları ve Türkiye", *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı 3, 2006, 7-20.
- Laskowski, Silke: "Çevre Hukukunun Demokratikleşmesi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, 2010, 202-236.
- Lerner, B. Wilmoth ve Lerner, K. Lee: "Forest and Deforestation", *World of Earth Science*, Cilt 1, Gale, Detroit, 2003.
- Lifton, Karen T.: "Constructing Environmental Security and Ecological Interdependence", *Global Governance*, Cilt 5, 1999, 359-377.
- List, Martin ve Rittberger, Volker: "Regime Theory and International Environmental Management", *Andrew Hurrell ve Benedict Kingsbury (Der.)*, *The International Politics of The Environment*, Oxford University Press, Oxford, 1992.
- Lorraine Elliott: "Cosmopolitan Environmental Harm Conventions", *Global Society*, Cilt 20, Sayı 3, 2006, 345-363.
- Luciani, G.: "The Economic Content of Security", *Journal of Public Policy*, Sayı 8, 1989, 149-158.
- Machiavelli, Niccolo: *Hükümdar*, Mehmet Özyay (Çev.), Şule, İstanbul, 2005.
- Malin, Martin, Robert Latham: "The Public Relevance of International Security Research in an Era of Globalism", *International Studies Perspectives*, Cilt 2, Sayı 2, 2001, 221-230.
- Maltais, Aaron, Kirstin, Dow, Asa, Persson: "Integrating Perspective on Environmental Security", *Stockholm Environmental Institute, Risk and Vulnerability Report*, Stockholm Environment Institute, Stockholm, 2003.
- Manisalı, N.: *Ekolojik Yerleşimler Üzerine Bir Değerlendirme: İstanbul'dan Örnekler*, Gebze Yüksek Teknoloji Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli, 2011.
- Mathews, Jessica Tuchman: "Redefining Security", *Foreign Affairs*, Cilt 68, Sayı 2, 1989, 162-177.
- Mathews, Jessica Tuchman: *Preserving The Global Environment*, Norton Company, New York, 1991.

- Mazı, Fikret: "The Evolution of the Global Environmental Governance: The Transition to Politics of Sustainable Development", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 28, Bahar-2009, 299-317.
- McCap, Robert M. ve Kathleen S. Bailey: "Latin America and Debate Over Environment Protection and National Security", *The DISAM Journal*, Cilt 29, Sayı 4, 2007, 18-34.
- Mcrae, Ben: "The Convention on Supplementary Compensation For Nuclear Damage: Catalyst for a Global Nuclear Liability Regime", *OECD Nuclear Law Bulletin*, Sayı 18, 2007.
- McSweeney, Bill: *Security, Identity and Interests; A Sociology of International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.
- Mechkarov, Lubomir: "Uluslararası Çevre Koruma Hukuku ve Bulgaristan'daki Gönüllü Kuruluşlar", *Avrasya Çevre Konferansı, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları*, Ankara, 1998, 61-68.
- Mengi, A. ve Algan, N.: *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme: AB ve Türkiye Örneği*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003.
- Meshkati, N.: "Lessons of the Chernobyl Nuclear Accident for Sustainable Energy Generation: Creation of the Safety Culture in Nuclear Power Plants Around the World", *Journal of Energy Sources*, Part A: Recovery, Utilization and Environmental Effects, Cilt 29, Sayı 9, 2007, 807-815.
- Mesjasz, Czeslaw: "Complexity Studies and Security in the Complex World: An Epistemological Framework of Analysis", *Draft Version*, Cracow University of Economics, Polonya, 2004.
- Mesjasz, Czeslaw: "Ekonomik Güvenlik", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, Yaz 2008, 125-150.
- Meyer, John W. ve diğerleri: "The Structuring of a World Environmental Regime 1870-1990", *International Organization*, Cilt 51, Sayı 4, 1997, 623-651.
- Miller, Benjamin: "The Concept of Security: Should It Be Redefined?", *Israel's National Security Towards the 21st Century*, Bar Joseph Uri (Ed.), Portland Frank Cass, 2001, 13-42.
- Milli Produktivite Merkezi (MPM): *Sanayi İşletmelerinde Çevre Yönetim Sistemlerinin Kurulması*, Ankara, Yayın No: 645, 2000.
- Miş, Nebi: "Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 2011, 345-381.
- Mitchell, R. B.: "International Environment", *Handbook of International Relations*, T. Risse, B. Simmons, W.Carlsnaes (Ed.), Sage Publications, Londra, 2002.
- Moran, Theodore: "International Economics National Security", *Foreign Affairs*, Cilt 69, Sayı 5, Kış 1990/1991, 74-90.
- Morgenthau, Hans J.: *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi*, Cilt 1, Baskın Oran, Ünsal Oskay (Çev.), Türk Siyasal İlimler Derneği, Ankara, 1970.
- Morrow, R. ve Brown, D.: *Critical Theory and Methodolog*, Sage Press, Londra, 1994.
- Müezzinoğlu, Ayşen: *Hava Kirliliğinin ve Kontrolünün Esasları*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1987.
- Naess, Arne: "Derin Ekolojinin Temelleri", *Derin Ekoloji*, Günseli Tamkoç (Der.), Ege Yayınları, İzmir, 1994.
- Najam, A. ve Cleveland, J.: "Energy and Sustainable Development at Global Environmental Summits: An Evolving Agenda", *Environment, Development and Sustainability*, Cilt 5, Sayı 1-2, 2003, 117-138.

- Narlı, Nilüfer: “Yeni Küresel Tehditler ve Yeni Paradigma”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 1-2, 2002, 9-19.
- NATO Web Sitesi The Environment and Security, http://www.nato.int/docu/environment/html_en/environment_01.html, (Erişim Tarihi: 12/11/2015).
- NATO Dergisi “İttifakın Yeni Stratejik Kavramı”, No: 1, 1992.
- NEI - Nükleer Enerji Enstitüsü “Fukuşima, Çernobil ve Nükleer Enerji Ölçeği”, <https://www.nei.org/News-Media/News/News-Archives/fukushima-chernobyl-and-the-nuclear-event-scale>, 2011, (Erişim Tarihi: 08/04/2015).
- NEPUD Nükleer Güç Santralleri ve Türkiye, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Nükleer Enerji Proje Uygulama Daire Başkanlığı, Yayın No 2, 2013.
- Ney, Steven “Environmental Security: A Critical Overview”, Innovation, Cilt 12, Sayı 1, 8-30, 1999.
- Opschoor, Johannes B.: “North-South Trade, Resource Degradation and Economic Security”, Bulletin of Peace Proposals, Cilt 20, Sayı 2, 1989, 135-142.
- Ortak Geleceğimiz Raporu “Ortak Geleceğimiz Raporu”, Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Üçüncü Baskı, Ankara, 1991.
- Ovalı, A. Şevket: “Masadan Sahaya Geçiş: Yeni Güvenlik Kurgusunun Uluslararası Politikadaki Yansımaları”, Avrasya Dosyası, Cilt 10, Sayı 4, 2004, 111-131.
- Ökmen, Mustafa: “Politika ve Çevre”, Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar, Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler, Mehmet C. Marin, Uğur Yıldırım (Ed.), Beta, İstanbul, 2004, 327-368.
- Ökmen, Mustafa: “Karadeniz’de Çevre Sorunları ve İşbirliğine Yönelik Yerel, Bölgesel Perspektifler”, Bilig, Kış 2011, Sayı 56, 2011, 165-194.
- Önder, T.: Ekoloji, Toplum ve Siyaset, Odak Yayınevi, Ankara, 2003.
- Özcan, Gencer: “Doksanlarda Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politikasında Askeri Yapının Artan Etkisi”, En Uzun On Yıl, Türkiye’nin Ulusal Güvenlik ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, Gencer Özcan, Şule Kut (Der.), Büke Yayınları, İstanbul, 2000.
- Özdaşlı, Esme: “Kafkasya’nın Çernobil’i Metsamor Nükleer Santrali”, KARAM, Yaz 2016, Sayı 50, 45-64.
- Özdek, Yasemin: Çevre Hakkı, TODAİE Yayınları, Ankara, 1993.
- Özdilek, Hüseyin “Hava, Su ve Toprak Kirliliği”, Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar, Ekolojik, Ekonomik, Politik ve Yönetimsel Perspektifler, Mehmet C. Marin, Uğur Yıldırım (Ed.), Beta, İstanbul, 2004.
- Özel, Mehmet: “Çağımız Çevre Sorunlarının Düşünsel Temelleri Üzerine Bir Yaklaşım”, Gazi Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, 2007, 207-226.
- Özemre, Ahmed Yüksel, Bayülken, Ahmet, Gençay, Şarman: 50 Soruda Türkiye’nin Nükleer Enerji Sorunu, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2000.
- Özemre, Ahmed Yüksel: Çernobil Komplosu, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Özer, Deniz Kızılsümer: Çok Taraflı Çevre Sözleşmeleri, USAK, Ankara, 2009.
- Özey, R.: Günümüz Dünya Sorunları, Aktif Yayınları, İstanbul, 2006.
- Özgener, B.: Küresel Isınma ve Nükleer Enerji, Sürdürülebilir Kalkınma için Nükleer Enerjinin Önemi, TASAM Yayınları, İstanbul, 2006.
- Özkan, Arda: “Güvenlik Paradigmasında Sınırşan Bir Çevre Sorunsalı: Nükleer Zarar”, Alternatif Politika Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, Şubat 2016, 128-159.
- Özkılıç, Özlem: İş Sağlığı, Güvenliği ve Çevresel Etki Risk Değerlendirmesi, MESS, İstanbul, 2007.

- Özkılıç, Özlem: Risk Değerlendirmesi Atex Direktifleri-Patlayıcı Ortamlar Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması- Kantitatif Risk Değerlendirme, TISK Yayınları, Ankara, 2014.
- Öztunç, Özgür: Uluslararası Çevre Politikalarında Birleşmiş Milletlerin Rolü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Özyurt, Mustafa, Seyitoğulları, Şerif, İyit, Levent: "Nükleer Enerji Santrallerinin Çevresel Etkilerinin Değerlendirilmesi", Nükleer Enerji Sempozyumu Bildirileri, TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası, 2007, http://www.emo.org.tr/ekler/729dfa5cec3d7b3_ek.doc, (Erişim Tarihi: 23/12/2016).
- P. H. Liotta: "Boomerang Effect: The Convergence of National and Human Security", Security Dialogue, Cilt 33, Sayı 4, 2002, 473-488.
- Parfit, M.: "Alternatif Enerji", National Geographic, Ağustos 2005, 76-106.
- Paris Sözleşmesi Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Taraf Sorumluluğuna İlişkin Paris Sözleşmesi, Resmi Gazete, 13/06/1967, No: 12620, www.cevre.org/Sozlesmeler/Nukleer%20enerji.htm, (Erişim Tarihi: 12/12/2015).
- Parlar, Suat: Emperyalist Müdahale Doktrinleri ve NATO, Bağdat Yayınları, İstanbul, 2007.
- Pazarıcı, Hüseyin: "Çevre Sorunlarının Uluslararası Boyutları ve Uluslararası Hukuk", Fehmi Yavuz'a Armağan, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, 1983, 201-237.
- Pazarıcı, Hüseyin: Uluslararası Hukuk, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2005.
- Pearson, F.S. ve Rochester, J.M. International Relations: The Global Condition in the Late Twentieth Century, 2. Baskı, Random House, New York, 1988.
- Pelzer, N.: "Basic Principles for the Development of Nuclear Legislation and Experience in Various OECD Countries: The Case of Germany", Seminar On Nuclear Law And Liability, 8-9 September 1999, Ankara.
- Peter Cane: "Are Environmental Harms Special?", Journal of Environmental Law, Cilt 13, Sayı 1, 2001, 3-20.
- Pettiford, Lloyd: "Changing Conceptions of Security in the Third World", Third World Quarterly, Cilt 17, Sayı 2, 1996, 289-306.
- Pirages, Dennis: "emographic Change and Ecological Security", Environmental Change & Security Project Report, Sayı 3, 1997, 37-46.
- Porter, Gareth and Brown, Janet Welsh: Global Environmental Politics, Westview Press, Boulder, 1996.
- Raleigh, Colianadh ve Henrik Urdal: "Climate Change, Environmental and Armed Conflict Degradation", Political Geography, Sayı 26, 2007, 674-694.
- Redhouse Redhouse Büyük El Sözlüğü, Ayhan Matbaası, İstanbul, 2000.
- Renner, M.: "Military Victory, Ecological Defeat", World Watch, Cilt 4, Sayı 4, 1991, 27-33.
- Reyners, P.: "Limiting the Liability of the Nuclear Operator", OECD NEA Newssletter, Cilt 4, Sayı 1, 1986.
- Risk Yönetimi: Risk Yönetimi ve TSK'daki Uygulamalar, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2000.
- Roberts, Brad: "Human Rights and International Security", Washington Quarterly, Cilt 13, 1990, 65-75.

- Roe, Paul: "Societal Security", Alan Colins (Ed.), *Contemporary Security Studies*, Oxford University Press, 2007, 64-181.
- Romerio, R.: "The Risk of the Nuclear Policies", *Energy Policy*, Cilt 26, Sayı 3, 1998, 239-246.
- Romm, J.: *Defining National Security: The Non-Military Aspects*, Council on Foreign Relations Press, New York, 1993.
- Rothschild, Emma: "Social Security and Laissez Faire in 18th Century Political Economy", *Population and Development Review*, Cilt 21, Sayı 4, 1995, 711-744.
- Ruhle, Michael ve Nich Williams: "Better Than its Sounds: Europe's Invisible Security", *Comperative Strategy*, Cilt 17, Sayı 2, 1998, 121-123.
- Sagoff, Mark: "Environmental Harm: Political not Biological", *Journal Agric Environment Ethics*, Cilt 22, Sayı 1, 2009, 81-88.
- Sandıklı, A. ve Emeklier, B.: "Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, Atilla Sandıklı (Ed.), BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2012, 3-67.
- Saraçoğlu, G. V.: "Son Yirmi Yılda Çernobil Nükleer Kazası Sonrası Dünyada Yaşananlar", *Çernobil Nükleer Kazası Sonrasında Türkiye'de Kanser*, TTB, Sayı 1, Ankara, 2006, 11-43.
- Savaş, Vural: *İktisatın Tarihi*, 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999.
- Saygın, Hasan: "Büyük Nükleer Kazalar ve Nükleer Enerji Teknolojisinin Evriminde Doğurdıkları Sonuçlar", *Nükleer Enerjiye Geçişte Türkiye Modeli*, Ekonomi ve Dış Politika Araştırmaları Merkezi, EDAM Nükleer Rapor, İstanbul, 2011, 50-81.
- Saygın, Hasan, Küpeli, Timur, Küçükşahin, Ahmet, Demir, Ayhan: "Güvenlik Boyutunda Nükleer Enerjinin Sorunları ve Türkiye", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Sayı 3, 2004, 7-20.
- Schacter, O.: "The Emergence of International Environmental Law", *Journal of International Affairs*, Cilt 44, Sayı 2, 2001, 457-493.
- Schneider, Mycle ve Froggatt, Antony: *Dünya Nükleer Endüstrinin Durumu Raporu 2004*, Yeşiller Türkiye, Ümit Şahin (Çev.), İstanbul, 2005.
- Schwartz, Julia: "Liability and Compensation for Third Party Damage Resulting From and a Nuclear Incident", *International Nuclear Law: History, Evolution and Outlook*, OECD, 2010.
- Schwartz, Julia: "International Nuclear Third Party Liability Law: The Response to Chernobyl", *International Nuclear Law in the Post-Chernobyl Period*, OECD, 2006, 37-72.
- Shaw, Brian R.: "When are Environmental Issues Security Issues?", *Report of The Environmental Change and Security Project of The Woodrow Wilson Center*, Sayı 2, Spring 1996.
- Shearer, I.: *Starke's International Law*, Mackays of Chatman Plc., Sydney, 1994.
- Sipahi, Esra Banu: "Küresel Çevre Sorunlarına Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, 2010, 331-344.
- Snoy, Bernard and Baltés, Marc: "Environmental Security: A Key Challenge for the OSCE", *The OSCE Yearbook 2007*, The Centre for OSCE Research: Hamburg, 2007, 313-326.
- Somers, Emmanuel: "Transboundary Pollution and Environmental Health", *Environment*, Cilt 29, 1987, Sayı 5, 6-33.

- Soroos, Marvin S.: "Internatinal Environmental Institutions and Regimes", R.Axelrod, D.L.Downie and N.J.Vig (Ed.), The Global Environment, Washington D.C., CQ Press, 2005, 21-42.
- Soysa, Indra de ve Nils Petter Gleditsch: To Cultivate Peace: Agriculture in a World of Conflict, Environmental Change & Security Project Report, Sayı 5, 1998, 15-25.
- Sönmezoğlu, Faruk: Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul, 2010.
- Speth, J.G.: "The Global Environmental Agenda: Origins and Prospects", Comments and Global Environmental Governance: Options and Opportunities, Esty, M.H. Ivanova (Ed.), Yale Center For Environment and Policy, F&Es Publication, Washington DC, USA, 2002.
- Spurgeon, R.: Ekoloji, TÜBİTAK, Ankara, 1998.
- Stern, Eric K.: Crisis Decisionmaking: A Cognitive Onstitutional Approach, Swedish National Defence College, Stockholm, 2003.
- Sullivan, Michael P.: Power In Contemporary International Politics, University of South Carolina Press, 1989.
- Susskind, Lawrence: Environmental Diplomacy: Negotiating More Effective Global Agreements, Oxford University Press, New York, USA, 1994.
- Sürmelioglu, Derya: "Uluslararası Çevre Hukukunda Sınıraşan Zararlar", KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010.
- Şahin, Çiğdem: "Sözcüklerin Gücü Adına... Güç Bush'ta Artık!", Kamer Kasım, Zerrin A. Bakan (Der.), Uluslararası Güvenlik Sorunları, ASAM, Ankara, 2004, 82-101.
- Şamdancı, İsmail Hakkı: "Atom Santralleri ve Çevre Riskleri", Kalkınmada Anahtar Verimlilik, Yıl 9, Sayı 105, 1997, 14-15.
- Şeker, S.S. ve Çerezci, O.: Çevremizdeki Radyasyon ve Korunma Yöntemleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Şengül, Mihriban ve Sümer, Gülizar Çakır: "Türkiye'de İİBF Dergilerinde Yayımlanan 'Çevre' Konulu Makaleler Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 1, 2008, 301-334.
- Şenyüz, Doğan: Borçlar Hukuku, Genel ve Özel Hükümler, Ekin Kitabevi, Bursa, 2009.
- Tabak, Hüseyin: Uluslararası İlişkilerde Değişen Güvenlik Algılamaları Ekseninde Avrupa Güvenliği, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.
- TAEK: Çernobil Nükleer Santralının Özellikleri ve Kazanın Oluşumu, Çernobil Serisi No 4, 2. Basım, 2007.
- TAEK: Türkiye'de Çernobil Sonrası Radyasyon ve Radyoaktivite Ölçümleri, Ankara, 2007.
- TAEK: Toryum Yakıt Çevrimi, Bilgi Notu, 2015, <http://www.taek.gov.tr/belgeler-formlar/func-startdown/1056/>, (Erişim Tarihi: 15/01/2016).
- TAEK: Nükleer Enerji, Bölüm 1, http://www.taek.gov.tr/ogrenci//bolum1_02.html, (Erişim Tarihi: 15/01/2016).
- TAEK: Nükleer Enerji, Bölüm 1, <http://www.taek.gov.tr/ogrenci/fuzyon.html>, (Erişim Tarihi: 15/01/2016).
- Talas, Mustafa: "Çevre Bilinci Konusunda Sivil Toplum Örgütlerinin Önemi", Journal of World of Turks, Cilt 2, No 3, 2010, 71-80.
- Taliaferro, J.: "Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited", International Security, Cilt 25, Sayı 3, 2000/2001, 128-161.

- Tandoğan, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010.
- Taner, Ahmet: Japonya 2011 Fukushima Daiichi Nükleer Güç Santrali NGS Kazaları Sonrası Nükleer Enerji Teknolojisinin Yeniden Canlanması, Fizik Mühendisleri Odası, 2011, <http://www.fmo.org.tr/wp-content/uploads/2011/07/Japonya-2011-Fukushima-Fuku%C5%9Fima-Daiichi-N%C3%BCleer-G%C3%BC%C3%A7-Santrali-NGS-Kazalar%C4%B1-Sonras%C4%B1-N%C3%BCleer-Enerji-Teknolojisinin-Yeniden-Canlanmas%C4%B1.pdf>, (Erişim Tarihi: 24/06/2016).
- Tanrisever, Oktay F.: "Güvenlik", Devlet ve Ötesi, Atilla Eralp (Ed.), İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.
- TÇV "Ortak Geleceğimiz", Dünya, Çevre ve Kalkınma Komisyonu, Belkıs Çorakçı (Çev.), Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Ankara, 1991.
- Tekeli, İlhan: "Sürdürülebilirlik Kavramı Üzerinde İrdelemeler", Cevat Geray'a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, Ankara, 2001.
- Temurçin, Kadir ve Aliağaoğlu, Alpaslan: Nükleer Enerji ve Tartışmalar Işığında Türkiye'de Nükleer Enerji Gerçeği, AÜCBD, Cilt 1, Sayı 2, 2003, 25-39.
- Tennberg, Monica: "Risky Business: Defining The Concept of Environmental Security", Cooperation and Conflict, Cilt 30, Sayı 3, 1995, 239-258.
- Terriff, Terry, Croft, Stuart, James, Lucy, Morgan, M.: "Security Studies Today", Polity Press, 1999.
- Tezcan, Güner: Çevre ve Enerji, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yayınları, 1997, 199-276.
- Tickner, Joel A. ve Wright, Sara: "The Precautionary Principle and Democratizing Expertise: A US Perspective", Science and Public Policy, Cilt 30, Sayı 3, Haziran 2003, 213-218.
- Tiftik, Mustafa: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Yetkin Yayınları, Ankara, 2012.
- TMMOB: Nükleer Santraller ve Çevre, 1997, Ankara, https://www.tmmob.org.tr/sites/www.tmmob.org.tr/files/9c5e07b4d5de9d1_ek.pdf, (Erişim Tarihi: 13/12/2016).
- Topbaş. M.T., Brohi. R. ve Karaman. R.: Çevre Kirliliği, Çevre Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- Toprak, Zerrin ve Altay, Asuman: "Yeni Dünya Düzeninde Global Yönetim", Yeni Türkiye Dergisi, Siyaset Özel Sayısı, Sayı 9, 1996.
- Torunoğlu, Ethem: "Ekolojik Felaket Eşiğe (mi?)", Ve Kirlendi Dünya, Öteki Yayınevi, Ankara, 1997.
- Tromans, S.: Nuclear Law: The Law Applying to Nuclear Installations and Radioactive Substances in Its Historic Context, Second Edition, Hart Publishing, Oxford, 2010.
- Tuna, Gülgün: Yeni Güvenlik Küresel Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Tehditler, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.
- Tuncel, Güngör ve Eskibalçı, M. Faruk: "Türkiye Enerji Hammaddeleri Potansiyelinin Değerlendirilebilirliği", İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, 2003, 71-81.
- Turan, Seyida: "Nükleer Enerji: Nükleer Santralin Konya'ya Kurulabilirliği, Getirileri ve Götürüleri", Araştırma Raporu, Konya Ticaret Odası, Etüd - Araştırma Servisi, Sayı 42-44, 2006.
- Turgut, Mehmet Hulusi: "Yeni Nesil İleri Reaktör Tasarımları", X. Ulusal Nükleer Bilimler ve Teknoloji Kongresi, 6-9 Ekim 2009, 353-366.

- Turgut, Nühket: "İhtiyat İlkesi", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 45, Sayı 1-4, 1996, 67-102.
- Turgut, Nühket: Çevre Hukuku, Savaş Yayınevi, 2001.
- Turgut, Nühket: Çevre Politikası ve Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 2009.
- Turgut, Nühket: Çevre Politikası ve Hukuku, İmaj Yayınevi, Ankara, 2012.
- TÜBİTAK: Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Çevre, Panel,, 2003.
- Türk Dil Kurumu: Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- TMMOB EMO: Nükleer Enerji Raporu, Elektrik Mühendisleri Odası, Mattek Matbaa, Ankara, 2013, http://www.emo.org.tr/ekler/d28ac2cf3783f23_ek.pdf, (Erişim Tarihi: 20.07.2015).
- Türk Tabipleri Birliği: Akkuyu Nükleer Güç Santrali Projesi ÇED Raporu Değerlendirmesi, Halk Sağlığı Kolu, Cavit Işık Yavuz, Coşkun Bakar, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, Ankara, 2015.
- Türk, Seçil Mine: Marmara Denizi'nde Çevresel Güvenlik, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2008.
- Türkes, Murat: "Türkiye'de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme", Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2012, 1-32.
- Türkiye Çevre Atlası: Çevre ve Orman Bakanlığı, ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü, Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2003.
- Türkiye'de Kalkınma Kuruluşları: Türkiye'de Kalkınma Kuruluşları, II. Cilt, Kalkınma Atölyesi, Ankara, 2005.
- Türkkan, A.: "Çernobil Nükleer Kazasının Türkiye'ye Etkisi", Çernobil Nükleer Kazası Sonrasında Türkiye'de Kanser, TTB, Sayı 1, Ankara, 2006, 45-72.
- Yıldırım, Uğur ve Öner, Şerif: "Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye'ye Yansımaları: GAP'ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21", TODAİE, Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 4, 2005, 6-27.
- Uğurlu, Örgen: Türkiye'de Çevresel Güvenlik Bağlamında Sürdürülebilir Enerji Politikaları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2006.
- Uğurlu, Örgen: Çevresel Güvenlik ve Türkiye'de Enerji Politikaları, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Ullman, Richard H.: "Redefining Security", International Security, Cilt 8, Sayı 1, Yaz 1983, 129-153.
- Ullman, Richard H.: "Redefining Security", M. Sean Lynn-Jones, Steven Miller (Ed.), Global Dangers Changing Dimensions of International Security, MIT Press, Cambridge, 1995.
- UNDP: United Nations Development Program, Human Development Report, Oxford University Press, New York, 2004.
- UNEP United Nations Environment Programme, Urban Air Pollution in Megacities of the World, Blackwell, UK, 1992.
- Urdal, Henrik: "Defusing the Population Bomb: Is Security a Rationale for Reducing Global Population Growth", Environmental Change & Security Project Report, Sayı 11, 2005, 5-11.
- Uslu, O.: Çevresel Etki Değerlendirilmesi, Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara, 1996.
- Uşaklı, Ali Bülent: "Nükleer Radyasyon ve Nükleer Enerji Üzerine Bir İnceleme", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı 409, Temmuz 2011.
- Uzel, E.: Küresel Çevresel Yönetişim (İyi Yönetim), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

- Uzunoglu Hande: "Küresel Isınmaya Dikkat", AR-GE Bülteni, Kasım 2006.
- Üçışık, Güzin ve Üçışık, Fehim: Çevre Hukuku, Ötüken, İstanbul, 2013.
- Ünder, Hasan: Çevre Felsefesi, Doruk Yayınları, Ankara, 1996.
- Vandever, Stacey and Dabelko, Geoffrey: "Redefining Security Around The Baltic: Env. Issues in Regional Context", Global Governance, Cilt 5, 1999, 221-249.
- Viyana Sözleşmesi Nükleer Zararlar Hakkında Hukuki Sorumluluğa İlişkin Viyana Sözleşme Sözleşmesi, www.iaea.org/Publications/Documents/Infocrcs/1996/inf500.shtml, (Erişim Tarihi: 12.04.2015).
- Vogler, John: "Küreselleşmenin Çevresel Boyutları ve Güvenlik Stratejilerine Etkileri", Genel Kurmay Başkanlığı, Birinci Uluslararası Sempozyum Bildirileri, 29-30 Mayıs 2003, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2003, 45-60.
- Walker, R. B. J.: "The Subject of Security", Critical Security Studies, Keith Krause ve Michael C. Williams (Ed.), University of Minnesota Press, Minneapolis, 1991.
- Wallerstein, Immanuel: "Dependence in an Interdependent World: The Limited Possibilities of Transformation within the Capitalist World Economy", African Studies Review, Cilt 17, Sayı 1, 1974, 1-26.
- Wallerstein, Immanuel: "Semi-Peripheral Countries and the Contemporary World Crisis", Theory and Society, Cilt 3, Sayı 4, 1976, 461-483.
- Walt, Stephen M.: "The Renaissance of Security Studies", International Studies Quarterly, Cilt 35, Sayı 2, 1991, 211-239.
- Walt, Stephen M.: "The Enduring Relevance of The Realist Tradition" Ira Katznelson-Helen V. Milner (Der.), Mitical Science: State of the Discipline, W.W. Norton, New York, 2002, 197-230.
- Weaver, Ole: "Securitization and Desecuritization", On Security, Ronnie D. Lipschutz (Ed.), Columbia University Press, 1995, 46-87.
- Weaver, Ole: "The Changing Agenda of Societal Security", Globalization and Environmental Challenges: Reconceptualizing Security in the 21 st Century, Hans Gunter Brauch (Ed.), Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace, Berlin, 2008, 581-593.
- Welton, George ve Piccoli, Wolfango: "Konstrüktivizme Yönelik Problemler", Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Ayhan Kaya, Günay Göksu (Der.), Bağlam Yayınları, İstanbul, 2003.
- Wendt, Alexander: Constructing International Politics, International Security, Cilt 20, Sayı 1, Yaz 1995, 71-81
- Wendt, Alexander: Social Theory of International Politics, University Press, Cambridge, 2003.
- Wing, Ian: "Refocusing Concepts of Security", Land Warfare Studies Center, Working Paper No: 111, Kasım 2000.
- Wittman, Karen: The Environment and Security: An Examination of Proposals to Redefine Security, Master of Arts, University of Manitoba, 1997.
- Wolfers, Arnold: "National Security as an Ambiguous Symbol", Political Science Quarterly, Cilt 67, No. 4, 1952, 481-502.
- Wolfers, Arnold: "National Security As An Ambiguous Symbol", Discord and Collaboration, John Hopkins Press, Baltimore, 1962, 147-165.
- WRI: World Resources Institute, "Forest Production: Paper and Paperboard", 2007, http://earthtrends.wri.org/searchable_db/index.php?theme=9&variable_ID=570&action=select_countries, (Erişim Tarihi: 25.03.2015).

- Wylie, Andrew: Environmental Security and the Canadian Arctic, Master of Arts, University of Calgary, 2002.
- Xanqin, Xue. Transboundary Damage in International Law, Cambridge University, USA, 2003.
- Yalçın, A. Z.: “Küresel Çevre Politikaların Küresel Çevresel Mallar Perspektifinden Değerlendirilmesi”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 12, Sayı 21, Haziran 2009, 288-309.
- Yarman, Tolga: Geçmişte ve Bugün Nükleer Enerji Tartışması, Okan Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Büyükanıt, Yaşar: “Güvenliğin Yeni Boyutları ve Uluslararası Örgütler Konulu Uluslararası Sempozyum Açış Konuşması”, Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Yatar, Yüksel: Avrupa Birliği Enerji Politikası ve Bu Politika Bağlamında Hazar Havzası Enerji Kaynaklarının Önemi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2007.
- Yavuz, Sabri: “Çevre Üzerine Düşünceler”, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 5, 132-134, 1995.
- Yıkılmaz, N.: Yeni Dünya Düzeni ve Çevre, Ayhan Matbaası, İstanbul, 2004.
- Yıldız, Kazım, Sipahioğlu, Şengün ve Yılmaz, Mehmet: Çevre Bilim, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2000.
- Yılmaz, Eren Alper: “Güvenlik ve Ekonomik Boyutuyla Nükleer Enerji Tartışmaları: Akkuyu Nükleer Santrali Örneği”, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2015, Cilt 39, Sayı 1, 2015, 227-245.
- Yılmaz, S.: “11 Eylül Sonrasında ABD ve Türkiye’deki İç Güvenlik Yeniden Yapılanmalarının Karşılaştırması”, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 20 Sayı 3, 2011, 17-40.
- Zanbak, C. ve Bayazıt-Tugal, I.: “Tehlikeli Atıkların Yönetimi”, Ulusal Çevre Eylem Planı, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 1997.